

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Навчально-науковий інститут філології, перекладу та журналістики
Кафедра української мови та методики її навчання

Українська мова та література

035 Філологія (035.01 Українська мова та література)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

**НЕПОВНІ РЕЧЕННЯ В ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ:
СЕМАНТИКО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ**

студентки **Серги Наталії Миколаївни**

Науковий керівник — Вакуленко Г.М., канд. філол. наук,
доцент кафедри української мови та методики її навчання

Рецензент — Петрик О.М., канд. філол. наук, доцент
кафедри слов'янської філології, компаративістики та перекладу

Рецензент — Зінченко С.В., канд. філол. наук, доцент
кафедри української мови та методики її навчання

Допущено до захисту

завідувач кафедри — **Н.І.Бойко** доктор філол. наук, професор

Ніжин — 2021

АНОТАЦІЯ

Магістерська робота присвячена дослідженню специфіки функціонування неповних речень у текстах електронних засобів масової інформації із семантико-функціонального аспекту. У роботі проаналізовано функціональні та стилістичні вияви неповних речень в українському газетному мовленні. Досліджено специфіку еліптичних речень у ролі заголовків газетних статей; описано неповні питальні речення в сучасній публіцистиці; вивчено специфіку функціонування власне неповних речень та визначено комунікативну специфіку спонукальних еліптичних конструкцій у політичному дискурсі. Доведено, що неповні речення в мові мас-медіа використовуються з метою актуалізації уваги читача, наданні повідомленню динаміки, акцентуванні на важливих моментах думки.

Ключові слова: неповні речення, еліптичні речення, питальні, мас-медіа, електронні засоби масової інформації.

ABSTRACT

The master's thesis is devoted to the study of the specifics of the functioning of incomplete sentences in the texts of electronic media from the semantic-functional aspect. The paper analyzes the functional and stylistic manifestations of incomplete sentences in the Ukrainian newspaper speech. The specifics of elliptical sentences in the role of headlines of newspaper articles are studied; incomplete interrogative sentences in modern journalism are described; the specifics of the functioning of incomplete sentences are studied and the communicative specifics of motivating elliptical constructions in political discourse are determined. It is proved that incomplete sentences in the language of mass media are used in order to actualize the reader's attention, give the message dynamics, focus on important points of thought.

Key words: incomplete sentences, elliptical sentences, incomplete interrogative sentences, mass media, electronic mass media.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ НЕПОВНИХ РЕЧЕНЬ УКРАЇНОМОВНОГО МЕДІА-ДИСКУРСУ.....	7
1.1. Розвиток мовознавчих поглядів на неповне речення.....	7
1.2. Мова сучасних ЗМІ та їхні функціональні особливості.....	12
1.3. Актуалізація спонукальних еліптичних конструкцій у політичному дискурсі.....	24
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕПОВНИХ РЕЧЕНЬ В ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	31
2.1. Специфіка функціонування власне неповних речень у ЗМІ.....	31
2.2. Функціонально-стилістичні вияви неповних речень в українських медійних текстах	45
2.3. Неповні питальні речення в діалогічному мовленні сучасної публіцистики	52
2.4. Еліптичні речення в ролі заголовків газетних текстів.....	56
2.5. Еліптичні речення в текстах інтерв'ю з політиками.....	64
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	72

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ.....82**ВСТУП**

Сучасний медіа-дискурс посідає особливе місце в інформаційному просторі. Обсяг та кількість текстів засобів масової інформації та інтернет-контенту щоденно збільшується, тематика охоплює найрізноманітніші соціальні, політичні, економічні, етнокультурні питання нашої країни і зарубіжжя. Мова як соціальне явище, що обслуговує життєдіяльність суспільства, постійно розвивається і зазнає певних змін. Однак, як справедливо зазначає В. Костомаров, що сьогодні нормальні темпи мовної динаміки помітно завищені, що створює небажаний розрив у наступності традицій і цілісності культури [59, с.67].

Однією з проблем сучасних лінгвістичних досліджень є виявлення змін, яких зазнає мова в процесі функціонування. Особливо виразні та помітні ці зміни у сфері газетної публіцистики. Вони торкаються багатьох синтаксичних одиниць, зокрема й неповних конструкцій. Узагалі, проблема неповноти речення здавна привертала увагу мовознавців. Учені висловлювали різні погляди щодо кваліфікації неповних конструкцій. Так, деякі лінгвісти трактують неповноту синтаксичних одиниць як відхилення від норми з пропущеними одним чи кількома членами, що можна встановити з контексту або ситуації мовлення. Н. Шведова започаткувала теорію про детермінанти, суть якої полягає в тому, що неповним реченням надали ознаки напівпредикативності [108]. На сьогодні зовсім не дослідженим є функціонування неповних речень у мовленні українських газет початку ХХІ ст. Саме тому ця проблема потребує вивчення.

Актуальність обраної теми зумовлена потребою систематизації та різнобічного вивчення мас-медійних неповних речень української мови, зокрема з'ясування їх особливостей використання в медійній комунікації та семантико-функціонального аспекту використання в ЗМІ.

Мета магістерської роботи – проаналізувати неповні речення у текстах Інтернет-ЗМІ зі структурно-семантичного та стилістичного поглядів.

Об’єктом дослідження стали неповні речення, зафіксовані в електронних ЗМІ, а **предметом** вивчення – їхні структурно-семантичні та стилістичні характеристики.

Під час виконання поставлених завдань застосовані такі **методи лінгвістичного дослідження**: спостереження за фактичним матеріалом, класифікаційний, структурний, описовий, аналізу, синтезу, узагальнення. Реалізація поставленої мети передбачає розв’язання таких **завдань**:

- опрацювати й узагальнити наукову літературу з теми дослідження;
- зібрати, упорядкувати фактичний матеріал і систематизувати його;
- виявити й описати неповні питальні речення в сучасній публіцистиці;
- дослідити специфіку використання еліптичних речень у ролі заголовків газетних статей;
- простежити функціонування неповних конструкцій у політичному дискурсі;
- визначити функціонально-стилістичний потенціал неповних речень українського газетного мовлення.

Матеріалом для дослідження послуговувала картотека неповних речень, укладеної шляхом вибірки з різних джерел: ShusterLIVE, День, Дзеркало тижня, Місто, Україна молода, 24 канал, 3S.tv, 5 канал, Comments.ua, Hromadske.ua, <https://korrespondent.net/>, <https://www.pravda.com.ua>, ICTV, Segodnya.ua, Telegraf.com.ua, Високий замок, Вільне життя, Голос України, Дзеркало тижня, Ділова столиця, Європейська правда, Інтер, Канал 24, Культура і життя, ЛітАкцент, Літературний вісник, Молодь України, Правда, Свобода, Свобода слова, СТБ, Столиця, ТСН, Українська правда, Український замок, Урядовий кур’єр, Факти, Юридичний вісник України.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ній уперше на основі значного обсягу нового фактичного матеріалу здійснено спробу виявити й проаналізувати особливості функціонування неповних речень у мові електронних ЗМІ.

Теоретичне значення магістерської роботи полягає в тому, що опрацювання теоретичного матеріалу з теми дослідження сприяло поглибленню й систематизації знань, а зроблені висновки на основі аналізу використання неповних речень у мові мас-медіа можуть мати певне значення для подальшого опрацювання загальних та окремих проблем синтаксису та стилістики.

Практичне значення наукового дослідження виявляється в можливості використання фактичного матеріалу й отриманих результатів у лекційних і практичних курсах із синтаксису простого речення, стилістики української мови, сучасної української літературної мови, лінгвокультурології; у спецкурсах із дискурсології, медіа-лінгвістики; під час написання курсових, дипломних і магістерських робіт.

Апробація результатів дослідження. Магістерську роботу апробовано на Всеукраїнських Грищенківських читаннях (Ніжин, 2021 р.), II Усеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Сучасні тенденції та перспективи мовно-літературної освіти в Україні» (Глухів, лютий 2020 р.), Всеукраїнській студентській науковій конференції «Арватівські читання-2020» (Ніжин, травень 2020 р.) та на XIV Всеукраїнській дистанційній науково-практичній конференції студентів і магістрантів «Основні тенденції розвитку лінгвістики, літературознавства й соціальних комунікацій». За результатами наукової роботи опубліковано тези «Неповні питальні речення в сучасній публіцистиці» і надруковано статтю «Еліптичні речення в ролі заголовків газетних статей» у співавторстві із доц. Вакуленко Г М.

Структура магістерської роботи. Дослідження складається зі вступу,

двох розділів, висновків, списку використаної літератури та списку джерел фактичного матеріалу.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ НЕПОВНИХ РЕЧЕНЬ УКРАЇНОМОВНОГО МЕДІА-ДИСКУРСУ

1.1. Розвиток мовознавчих поглядів на неповне речення

Загальновідомо, що мінімальною одиницею мовленнєвої комунікації є речення. Ця синтаксична одиниця – осмислене та обґрунтоване сполучення слів або окреме слово, затверджене як відносно завершена цілісність (коректно й виразно), що несе певне повідомлення. Лінгвіст О. Пономарів трактує речення як основну граматично та інтонаційно оформлену комунікативну одиницю мови, у якій виникає й відбивається думка, що репрезентує частину реального життя і показує відмінні відношення змісту, що повідомляється, до матерії [83, с. 237].

Неповні речення з давніх часів привертали увагу мовознавців. У науковій літературі існують два підходи до розуміння неповних конструкцій. Як відомо з теоретичних джерел, неповноту синтаксичних побудов потрактовують, як відхилення від норми з пропущеною однією чи кількома лексемами, які легко можна встановити з попереднього контексту або ситуації мовлення [12; 51;20]. Інші науковці неповним реченням надавали ознаки напівпредикативності [1;8].

На матеріалі українського та російського художнього та усно-розмовного мовлення неповні конструкції детально описані в дисертаційних розвідках П.Дудика, М. Колесникова, В. Кудимової, Н. Дзюбак, Н. Катанцевої, Л. Марченко, а також у монографічних дослідженнях П.Дудика, А. Шевцової, А. Загнітка.

У сучасному синтаксисі відсутні одностайні погляди, однак у мовознавстві існують різні класифікації та найменування розглядуваних

одиниць. Так, деякі лінгвісти послуговуються терміном *«неповні речення»*, зараховуючи до них контекстуальні, ситуативні та еліптичні [31;81], інші зараховують до цих утворень ще й діалогічні [55]. Вагомою є позиція Петра Дудика, котрий об'єднав контекстуальні й ситуативні в один структурний тип і назвав їх неповними реченнями, тому що вони схожі за будовою і за граматичними моделями. Варто наголосити, що еліптичні речення учений виокремив як особливий структурно-семантичний тип [34].

Існують різні визначення терміну *«неповне речення»*, як-от: це конструкція, у якій одна із структур її будови не проголошується, проте фіксується підсвідомо [110]; це одиниця, у якій пропущено (не виражено словом) один із структурно важливих синтаксичних компонентів: те, що в реченні пропущений потрібний складник, можна встановити з наявності інших компонентів, що є синтаксично залежними від пропущеного елемента [92].

Мовознавець Ф. Буслаєв здійснив і реалізував у своїх наукових дослідженнях логічний підхід до вивчення синтаксичних одиниць, на яких ґрунтувалися неповні моделі. Відповідно до цього положення, та чи інша синтаксична конструкція – є судженням, яке за структурою двокомпонентне: суб'єкт судження (S) і його ознака (P) (підмет і присудок). Лінгвісти звертали увагу на пропуск підмета, бо речення без головного компонента у формі предиката не може існувати. На думку вченого, ті члени речення, які легко домислюються, можуть пропускатися за тієї умови, якщо вони ускладнені атрибутивними, обставинними, доповнювальними поширювачими. Формулюючи визначення цього поняття, Ф. Буслаєв стверджував, що можуть опускатися лише підмет та присудок [11].

Узагалі, термін *«неповне речення»* належить досліднику М. Гречу, який припускав, що такими вважаються речення, у яких пропущено будь-який компонент [25].

Скажімо, П. Фортунатов називав неповними ті речення, що виражені психологічним судженням, за умови вияву обох компонентів [98].

Окрім того, вивчав неповні речення й О. Пешковський, на думку якого пропуск одного або декількох складників є ознакою неповноти. Лінгвіст зазначав, що неповними є також синтаксичні конструкції з такими наявними другорядними членами, як додаток (якщо іменник у формі непрямого відмінка за своєю семантикою є дієслівним, відповідно він не супроводжується предикатом, значить він опущений), означення (якщо біля прикметника відсутній іменник, він його не замінює, відповідно опущено іменник). Якщо пропуск компонента визначається формальною структурою речення, на нього граматично вказують складники, які наявні в неповній конструкції. Проте основним недоліком трактування природи розглядуваних речень О. Пешковського є те, що він підміняє поняття неповного речення й словосполучення. У дефініції самого визначення він стверджує, що відсутність одного або декількох компонентів визначається формальною структурою певного неповного словосполучення. [81, с. 396]. Отож, неповне речення розглядається як сума словосполучень.

Наступні дослідження неповних конструкцій потрактовувалися, переважно, у співвідношенні з повними структурами. В академічному виданні «Грамматика русского языка» за загальною редакцією В. Виноградова уперше з'ясовуються неповні прості речення і неповні моделі предикативних частин у структурі складносурядних, складнопідрядних, безсполучникових утворень. В окрему групу виділено еліпсовані побудови, що є взаємопов'язаними репліками діалогу [16].

Аналізуючи явища неповноти заявлених структур, значна частина лінгвістів звертала увагу на формальний склад речення, а сфери їх уживання цих конструкцій не розглядалися, а це й зумовлювало їх неповноту. Наприклад, автори «Русской грамматики» (1982), враховуючи структурно-семантичний підхід до кожного речення, поза увагою залишили неповні моделі, а пропонували лише абстрактні схеми, за якими формувалася певна синтаксична конструкція. «Предикативна основа (структурна схема) простого речення – це синтаксичний зразок, який має власну формальну

організацію та мовне значення, за яким може будуватися окреме непоширене елементарне речення» [88, с. 84-85]. Еліпсис того чи іншого компонента розглядається як неповний вияв граматичної основи конкретного речення і є мовленнєвим явищем.

Мовознавець О. Шахматов у «Синтаксисе русского языка» до цього явища підійшов по-іншому, виділивши односкладні речення з їх структурно-семантичними типами, які є повними. Він певною мірою обмежив явище неповноти. Уперше наукова розвідка ґрунтується на великому розмовному фактичному матеріалі російської мови. Учений неповне речення не вважає варіантом повного, проте лінгвіст зараховує деякі неповні конструкції або до односкладних, або до двоскладних утворень на основі формальних показників. О. Шахматов розрізняв неповні та односкладні конструкції. Речення з неповними присудками мовознавець називав «порушеними», а з пропущеними складовими частинами головних членів – «дефектними» [104].

І нині погляди мовознавців на природу неповних речень різняться. Одні вчені називають неповною таку конструкцію, у якій пропуск компонента зумовлений певним контекстом або ситуацією мовлення [34,110]. Інші неповним іменують речення, у якому наявний відсутній компонент, потреба в якому є спричиненою граматичною структурою даного речення [50, 83].

Скажімо, дослідник О. Партицький називав їх «догадними реченнями», пропущені члени яких потрібно було домислити самостійно. Лінгвіст В. Сімович іменував ці конструкції «промовчаними» [89]. Мовознавець Л. Булаховський зазначені реченнями називав такі, для яких була характерною відсутність будь-якого компонента, потреба в якому впливала з граматичної будови даного речення [9].

Першим фундаментальним та вичерпним дослідженням неповних конструкцій в українському мовознавстві була кандидатська дисертація Петра Семеновича Дудика «Неповні та еліптичні речення в сучасній

українській літературній мові» [32]. Такими структурами вчений називає «речення без одного або кількох формально відсутніх членів, які потрібні для смислової завершеності структури, підказуються його граматичною будовою та змістом і зрозумілі з сусідніх, із ситуацій розмови або з внутрішніх лексико-граматичних засобів» [32, с. 145]. Лінгвіст виділяє основні граматичні ознаки неповних речень:

- самостійність функціонування як мовної одиниці;
- предикативність;
- відносна закінченість думки;
- граматична упорядкованість;
- властива йому інтонаційна завершеність [32, с. 144].

Мовознавець зазначає, що пропуск компонента є граматичним мовним явищем. Він виділяє такі формально-граматичні моделі неповних конструкцій:

- 1) двоскладні речення без підмета;
- 2) двоскладні структури без присудка;
- 3) неповні односкладні речення без головного компонента;
- 4) неповні двоскладні й односкладні конструкції без додатка;
- 5) структури без обставини;
- 6) неповні речення, що є предикативною частиною складних;
- 7) моделі без означуваного члена за наявності означення;
- 8) конструкції без кількох компонентів у діалогічному й монологічному мовленні [32, с.164].

Слід відмітити, що наявність неповних моделей обумовлена потребами комунікації та зв'язку, бо вона допомагає висловлюватися чітко, без зайвих повторів і в той же час доступно. Власне мовні та позамовні чинники впливають на їх утворення. Для власне мовних чинників ґрунтом є ті форми слів, які вказують на семантичні, морфологічні та синтаксичні особливості

неназваних компонентів. А ситуація, умови мовлення, міміка, артикуляція, жести є позамовними.

У неповних реченнях, на відміну від повних, створених за такою ж моделлю, усі позиції є матеріально вираженими, деякі синтаксичні одиниці є формально відсутніми, проте наявні в свідомості та є облігаторними складниками, що беруть участь у формуванні неповних структур.

1.2. Мова сучасних ЗМІ та їхні функціональні особливості

Мова як суспільне явище, що обслуговує життєдіяльність людства, зазнає постійних змін у своєму розвитку. Вони є зумовлені як зовнішніми (економічний, суспільний, політичний розвиток, різні історичні події, прогрес у явищах науки та техніки, культурний розвиток, контакт різних мов), так і внутрішніми чинниками (опосередковано залежать від суспільства, визначеного попиту людини). Однак, слушно зауважує дослідник В. Костомаров, на сьогоднішній день пересічні темпи мовного динамізму є відчутно завищеними і, як результат, створюється одіозний розрив в спадковості традицій і цілісності культури. [58]. Подібна мовна динаміка сприяє тому, що розширюється мовна норма, а наше ставлення до неї не зазнає змін. Так, зокрема, М. Панов, порівнюючи минулі десятиліття з сьогоднішнім, дійшов висновку, що в 20 ст. (40-70 ті роки) норма існувала як певна заборона, яка рішуче відокремлювала те, що є можливим у мовленні, від недопустимого в ньому. А нині норма – це вибір, який дає нам здатність вибрати з мови найбільш властиве для даного контексту. [79]. Інше бачення та трактування норми пропонує лінгвіст Н. Арутюнова, визначаючи поняття норми як правила і порядку, що продукує аномалії та порушення, які в свою чергу виконують вагомую роль у дії механізмів існування мови та її пізнання [2, с. 74].

Можна дійти висновку, що науковців бентежить не становище сьогоденної літературної мови, а інновації, нововведення в мовленнєвій

практиці, які, на думку багатьох дослідників, а саме: Л. Крисіної, О. Земської, О. Сиротіної є свідченням поганої мовної компетенції, недоліком мовного виховання та низької мовленнєвої культури суспільства.

Тому особливої уваги повинна потребувати мовленнєва практика ЗМІ, адже засоби масової інформації мають активний вплив на щоденне мовлення, продукують у носіїв певний мовленнєвий смак, диктують моду на використання засобів мови, слугують не лише інформаційним каналом, а й одним із важливих мовних авторитетів, що потужно впливає на формування культури мови та мовлення. Окрім того, саме на прикладі мовленнєвої практики засобів масової інформації можна чітко встановити ті особливо активні процеси, що засвідчують зміни в мові нашої доби.

Процеси, що спостерігаємо в сучасній українській мові, є наслідком виразних екстралінгвальних факторів на діяльність мови. Аналізуючи дослідження таких лінгвістів, як М. Панов, О. Земська, В. Костомаров, можна виокремити найбільш визначальні чинники, що мають вплив на мовленнєву поведінку носіїв та, як результат, викликають докорінні зміни в мові. А саме:

- катастрофа тоталітарної системи, яка в свою чергу викликала певні явища (зміни в психологічній орієнтації населення, зміна своєрідного розуміння свободи);
  - створення сучасної державності, політичні та суспільні процеси демократії; інтеграція в інформаційний простір;
  - глобалізація та інтернаціоналізація суспільства;
  - піднесення розвитку галузей таких галузей, як наука, техніка, освіта.
- Якщо говорити про функціонування мови, то його можна схарактеризувати такими тенденціями, які є проявами мовного смаку:
- збільшення кількості учасників загальнодоступної і групової комунікації, підсилення особистісних рис у мовленні;
  - безадресне мовлення відшукує конкретного адресата;
  - зростання діалогічності спілкування;

- розширення сфери спонтанного спілкування;
- різке зростання психологічного несприйняття канцелярської мови минулого;
- поява необхідності у нових засобах вираження та формах образності;
- поява номінацій нових явищ та відродження назв тих, що заборонялися чи були забутими в епоху тоталітаризму, а тепер активно використовуються.

В. Костомаров трактує визначення мовного смаку як ідеалу застосування мови, що зазнає змін відповідно до характеру доби [58, с. 32].

Досить своєрідним для газетної практики є покликання на просторічні та розмовні елементи, що підточують межі розмовно-побутових та інших стилів. Ще однією значущою ознакою нинішнього мовлення можна назвати активне використання іншомовних, запозичених слів із грецької, німецької, англійської мов, адже у наш час існують придатні умови. Унаслідок цього виникає переоцінка соціальних цінностей, переорганізація політичної системи суспільства в різних галузях (культура, спорт, торгівля, мода), і акценти зміщуються з класових на загальнолюдські. Узагалі, процес запозичення можна вважати дещо неоднозначним, і кожен ставиться до цього явища по-різному. З одного боку, можна витлумачувати цей процес як певний замах на самобутнє існування рідної мови, але з іншого боку, запозичення можна вважати досить нормальним явищем, яке допомагає інтегруватися в галузі світової економіки, культури, політики.

Проаналізувавши мову пострадянської преси, помітили, що іноді вона є занадто метафоричною. Припустимо, що вживання метафор може бути зумовлене бажанням зробити висловлення більш емоційним, впливовим. Послугуючись цим художнім засобом, журналіст змушує читача замислюватися над важливими питаннями сучасності, стверджувати

світоглядні орієнтири громадян. Проте метафора може використовуватись із метою відображення тіньових сторін економіки, політики, соціального життя країни, як-от: *Солодке життя – під урядовий нагляд (Голос України, 2020); Мільйони – під нагляд (Молодь України, 2020)*.

Ще однією цікавою властивістю форсованого розвитку мови є формування сучасної фразеології. Фразеологічним одиницям притаманний афористичний характер, і вони є одним із основних засобів створення експресивності тексту. Окрім того, поряд із виникненням нових фразеологізмів спостерігаємо як використання традиційних, так і «квазіфразеологізмів», що зазнали трансформацій. Наприклад: *3 каналів по нитці – народові трансляцію (Молодь України, 2019); І люди ситі і коні цілі (Україна молода, 2020)*.

ЗМІ є складовою частиною нашого суспільства та життя, тому що є найважливішим засобом передачі інформації. Під цим терміном розуміємо технічні засоби, що навчають, розважають масову публіку та, звичайно, інформують. ЗМІ можна класифікувати:

- друковані засоби масової інформації – журнали, тижневики, періодичні видання, газети;
- електронні засоби – кіновиробництво, телебачення, радіо й Інтернет (інтернет-видання, статті, дописи, інтернет-газети тощо).

Варто зазначити, що на сучасному етапі еволюції суспільства мас-медіа посідають правлячу позицію як сфера мовленнєвої діяльності, що має власні специфічні особливості. Вони виявляються у відсутності універсальних канонів використання мови в колективному спілкуванні. Мова ЗМІ характеризується певною манерою подачі інформації та певними мовними і позамовними особливостями газетного та публіцистичного стилів. Публіцистичний стиль – це стиль суспільного життя, громадської комунікації. Він існує як в усній, так і в письмовій формах. Однією з важливих характерних ознак цього стилю є суміш двох

тенденцій – тенденції до стандарту і до експресивності. Це викликано функціями, які виконує публіцистика, наприклад, інформативною, яка реалізується через різні мовні засоби. Тут поряд із частинами розмовного мовлення можемо віднайти фрагменти ділової мови, суспільно-політичних термінів, наукової термінології, особливої лексики з різних наукових галузей й професійних кіл, а також великої кількості власних імен, як-от: географічні номінації або назви інститутів, спілок, товариств та організацій. Іншою задачею публіцистики є передача або популяризація інформації про технічні тренди, досягнення в галузі науки, а також про суспільно-економічні проблеми. Основною ознакою публіцистичного стилю є його експресивність, тобто здатність певної сукупності мовних одиниць слугувати засобом передачі суб'єктивного ставлення мовця до змісту висловлювання або адресата. Вона з'являється завдяки образним висловлюванням, які є репрезентантами певної лексики.

Стиль і лексикон мови сучасних газет чи інтернет-видань є багат шаровими. У такий спосіб мова ЗМІ використовує елементи розмовної мови, просторіччя, літературної термінології, яка відіграє велику роль у таких сферах, якій належить роль у таких сферах, як право, економіка та медицина. Варто зауважити, що якщо аналізувати мову засобів масової інформації зі стилістичної точки зору, то можна помітити використання неоднорідної лексики, яка спрямована на загальне розуміння. Наприклад, неологізми, okazіоналізми, запозичені слова, емоційно-експресивна лексика використовуються у рекламних оголошеннях з метою привертати увагу читачів й утримувати інтерес: ; *Бути поруч – найкращий подарунок. Jacobs Monarch. Аромоксамит, що зближує (СТБ, 2019); Приєднуйтеся та вболівайте за антистадіонний драйв! (СТБ, 2020).*

Очевидно, що джерелом лексичного складу мас-медіа є суспільно-політична лексика. Поява нових номінацій суспільно-політичного характеру, які постійно проникають у ЗМІ, викликана змінами влади,

ідеології, світогляду, політичного устрою в країні. У мові електронних засобів масової інформації представлена лексика й інших функціональних стилів, а саме: наукового, офіційно-ділового, розмовного-побутового та художнього. Різноманіття тем і жанрів ЗМІ зумовлює також використання таких мовних засобів, що є особливо актуальними у заголовках, бо відразу привертають увагу і викликають зацікавленість у читача:

- модні слова (балія, фандел, пайта, тремпель, кецик, ровер, фіфа);
- соціально-політична лексика і фразеологія (декларація, незалежність, свобода, підсунути свиню, аби з рук, замилювати очі) ;
- суспільно-політичні терміни (агітація, кворум, маніфест) ;
- неологізми, okazіоналізми (семантичні і лексичні) (світлина, литовище, маркетинг, менеджмент);
- слова іншомовного походження і запозичення (манна, тонна, панно, брутто);
- лозунги (Всюди, де люди, щоразу що треба, час відкрити серце);
- емоційно-забарвлена лексика (безнадія, любов, рідненька, сонечко).

Якщо говорити про синтаксичний лад мови ЗМІ, то необхідно перш за все згадати численні шаблони та мовні кліше. Помітне часте використання інверсії (особливо в заголовках із метою логічного винесення на передній план необхідних слів), еліптичних речень, що теж привертають увагу читачів. Емоційно-забарвленими є питальні (особливо риторичні) та окличні речення.

Таким чином, можна дійти висновку, що виразні зміни функціонування одиниць мовної системи викликані різними чинниками, наприклад: політичними, соціальними, економічними та психологічними, які в свою чергу є яскраво проілюстрованими в мовленнєвій практиці сучасних засобів масової інформації. Найбільш характерними особливостями сучасних змін у мові є: активне вживання іншомовних слів або ж створення власних, запозичення мовних засобів з інших сфер системи мови, поповнення

фразеологічної системи новими фразеологічними одиницями.

Вважаємо, що згадані вище тенденції є проявом стрімкого розвитку мови та є предметом аналізу не лише мовознавців, а й соціологів, психологів, політологів. Ці процеси провадять зрушення в культурі, перебудови в суспільстві, розвиток політичної та економічної систем країни. Мова ЗМІ є різноманітною та є синтезом мовних засобів усіх інших стилів мови, а газетно-публіцистичне мовлення активно використовує іншомовні лексеми та елементи слів, тим самим вносячи зміни до словникового складу сучасної української мови. Протягом довгого часу друковані видання виступали в ролі єдиного засобу поширення масової інформації, аж доки не виникли такі репрезентанти ЗМІ, як радіо, кінематограф, телебачення. На сьогодні досить помітним є те, що Інтернет-ЗМІ енергійно розвиваються і почали виступати своєрідними «конкурентами» щодо традиційних засобів масової комунікації. Проаналізувавши статистику, можна дійти висновку, що у більшості європейських країн роль друкованих мас-медійних текстів, радіо та телебачення стрімко знижується, так як більше, ніж 56% жителів є користувачами мережі Інтернет. Варто зазначити, що й українська спільнота теж не стоїть осторонь від даної тенденції та активно використовує в повсякденному житті мережу Інтернет.

Констатуємо, що вивчення унікальності та феномену Інтернет-ЗМІ є досить актуальною темою та має досить близький зв'язок з іншими важливими прагматичними та науковими завданнями. Дослідник Юрій Бурило здійснив спробу розгляду Інтернет-видань з адміністративної та правової точок зору, а Іван Биков у своїх дослідженнях зробив акцент на ідеології «Інтернет-журналістика», розглянувши його перспективи та специфіку розвитку. Окрім того, про властивості Інтернет-ЗМІ йде мова в працях А. Гладкова, О. Вартанової, Ю. Костигової. Досить ґрунтовними є розвідки О. Водолагіна, В. Недбая, М. Лукіна та І. Фомічової.

Для порівняння виокремимо певні ознаки, що є характерними для традиційних засобів масової інформації:

- подача інформації здійснюється системно;
- наявне певне співвідношення різних знакових форм передачі інформації (наприклад, тексту та ілюстративного матеріалу для друку, тексту та відеоматеріалу для телебачення);
- публікація інформації про майбутнє (випереджальної);
- певна година виходу (ранок, обід, вечірня газета, недільне видання або випуск);
- постійність виходу номерів, програм, випусків (періодичність);
- функціональність та змістовність призначення видання;
- вид, форма та жанр інформації, що передається (репортаж, інтерв'ю, звіт);
- тематика, сфери відображення дійсності (політика, культура, мистецтво);
- місце виходу і географія поширення інформації (наприклад, випуск газети або телепрограми в певному регіоні, а розповсюдження й трансляція в інших) [39, с.11].

Погодимось з думкою А. Манако, котрий виокремлює 3 відмінні характерні особливості Інтернет-ЗМІ, до яких зараховує такі поняття, як гіпертекстуальність (іманентна текстова характеристика, яка є результатом певного поєднання лінійності та нелінійності зв'язків між фрагментами), мультимедійність (комбінування різних форм вираження інформації, наприклад: текстової, звукової і графічної) та інтерактивність (здатність взаємодіяти або знаходитися в режимі діалогу з ким-небудь або з чим-небудь)[67]. Ці ознаки можна вважати відносно новітніми у сфері еволюції мас-медіа, які не стосуються друкованих видань, радіо чи телебачення. Панує думка, що Інтернет-ЗМІ — це форма безперервного та постійного поширення інформації за допомогою мережевих мультимедійних технологій.

Для того, щоб встановити властивості Інтернет-ЗМІ, перш за все

необхідно проаналізувати та дослідити саме поняття «Інтернет». Будемо вважати правильною та доцільною думку В. Недбая, котрий уважав Інтернет засобом комунікації. За вченим, основні характеристики цього комунікативного засобу такі:

- відсутність аналогів за рівнем вичерпності та вміння звертатися до масової аудиторії;
- відкритість виступу;
- альтернативність, нелінійність, або багатоаспектність методів розвитку глобальної мережі в цілому;
- складність, наявність великої кількості каналів, що переплітаються і слугують альтернативними засобами зв'язку;
- інтеграція, взаємозв'язок окремих сегментів мережі в єдине ціле [75,с.65].

Відзначимо, що на сьогоднішній день проблема розвитку та використання Інтернет-ЗМІ майже не висвітлена в законодавчій базі України. Відповідно до ЗУ «Про інформацію» (стаття 20) під масовою інформацією розуміємо друковану та аудіовізуальну інформацію, що поширюється публічно. Під друкованими засобами масової інформації варто розуміти періодичні друковані видання – газета, журнал, бюлетень, а також разове видання з визначеним тиражем. Якщо ж говорити про аудіовізуальні ЗМІ, то сюди варто зараховувати радіомовлення, телебачення, відеозапис, звукозапис. Очевидно, що у цьому законі не йдеться про веб-сайти (мережевий засіб масової інформації), що являють собою складову частину мережі Інтернет та основне призначення яких – розповсюджувати ту чи іншу масову інформацію та здійснювати масову комунікацію.

Можна виділити такі основні мережеві ЗМІ: Інтернет-видання, віртуальний журнал, електронна версія газети та журналу, інформаційний сайт, форум та віртуальний щоденник (може характеризуватися тим, що

подається неправдива чи неперевірена інформація або висвітлюється переважно суб'єктивне бачення проблеми).

Інтернет-ЗМІ мають свої власні специфічні особливості, які відрізняють їх від традиційних, а саме:

- не тільки надають необхідну користувачеві інформацію, але й створюють умови для її обговорення, як-от: коментувати статтю, проводити опитування тощо;
- є відсутньою процедура тиражування;
- зручні в ознайомленні з матеріалом, наявна можливість збільшувати чи зменшувати розмір шрифту або ілюстративного матеріалу;
- наявна можливість редагування;
- активно використовують гіперпосилання, що дозволяють швидко переходити до іншої Інтернет-сторінки з метою отримання уточнення або більш розгорнутої інформації з поданого питання;
- присутня здатність виправляти знайдені в тексті помилки;
- можна легко створювати тематичні добірки інформації, перекладати необхідну частину тексту або формувати текст і т. д. [22; с.176].

Дослідник А.Гладков констатує, що на сьогодні друковані видання докладно використовують інформацію з мережі Інтернет з метою створення матеріалу (особливо якщо говорити про регіональні видання). Важлива роль при цьому відводиться відцифрованим друкованим виданням, відео-, аудіо та фотоматеріалам (архівам) [22]. Американський дослідник Г.Лассуел, проводячи дослідження, дійшов висновку і виокремив такі основні функції Інтернет-ЗМІ:

- здійснюють контроль стосовно навколишньої дійності, наявна можливість спостерігати за її змінами;

- дозволяють передавати культурні надбання, набуті знання, цінності, норми, традиції в часі (наступним поколінням);
- виступають у ролі засобу взаємозумовленого відношення різних соціальних суб'єктів до навколишнього середовища [73].

Варто додати, що деякі вчені у своїх розвідках приходять до висновку, що публіка Інтернет-ЗМІ може користуватися достатньо широким колом засобів спілкування між собою та з журналістами:

- обговорювати окрему публікацію або передачу, заповнювати анкети та давати відповіді на запитання редакції;
- висловлювати власні думки стосовно певної ситуації або проблеми;
- брати участь у рейтингових поглядах матеріалів;
- відсилати питання в редакцію конкретним журналістам;
- здійснювати оцінку роботи редакції або каналу в цілому;
- обговорювати актуальні соціальні проблеми;
- здійснювати певний вплив на журналіста шляхом критики або похвали;
- висловлювати власні пропозиції щодо тематики та персонажів наступних видань, надавати матеріали для публікації тощо .

Під час дослідження питання заміни традиційних засобів мас-медіа на Інтернет-ЗМІ, Ю. Костигова зробила акцент на трьох найголовніших аспектах, на які доцільно звернути особливу увагу, як-от:

- технічний (сутність полягає в тому, наскільки Інтернет може реалізовувати та зберігати функціональні особливості традиційних ЗМІ, наскільки Інтернет є більш відмінним у порівнянні з традиційними ЗМІ);
- юридичний (доцільно розуміти поняття питання достовірності інформації, ймовірної відсутності помилок, безсумнівної вірності поданих відомостей);

- соціальний (можна трактувати як найбільш складний, оскільки повинен з'ясувати такі питання, як-от: Чи є готовим сучасне суспільство до заміни звичайних ЗМІ на мережеві? Якому виду ЗМІ при паралельному існуванні суспільство буде надавати перевагу?) [60].

Можна погодитися з думкою лінгвістки О. Вартанової [14], що єдиним комунікаційним інформаційним каналом є Інтернет, котрий дозволяє свободу у виборі контенту. Роль цього мережевого засобу як носія реклами дозволяє включити його в структуру. Наведемо список деяких українських мережевих Інтернет-ЗМІ: ZIK.UA, HROMADSKE.UA, LIGA.NET, KP.UA, УНІАН, ДЗЕРКАЛО ТИЖНЯ, FOCUS.UA, ОБОЗРЕВАТЕЛЬ, CENSOR.NET, COMMENTS.UA, BAGNET.ORG, ENOVOSTY.COM, EXPRES.UA Проте, існує і певний антирейтинг українських Інтернет-ЗМІ. Сюди потрапили видання, що подають недостовірну інформацію або розміщують маніпулятивні заголовки: FROM-UA.COM, ZNAJ.UA, POLITEKA.NET, STRANA.UA, VESTI.RU, LENTA.RU, TELEGRAF.COM.UA, HRONIKA.INFO, APOSTROPHE.UA, KP.UA, OBOZREVATEL.COM, NEWSONE.UA, BAGNET.ORG, FACENEWS.UA, GAZETA.UA, ENOVOSTY.COM, PODROBNOSTI.UA, COMMENTS.UA, EXPRES.UA, FAKTY.ICTV.UA, SEGODNYA.UA, 112.UA, HVYLYA.NET, FOCUS.UA, UNN.COM.UA, KORRESPONDENT.NET.

Отже, Інтернет-ЗМІ становлять не лише джерело інформації, але й здатні виконувати такі функції, як агітація та маніпуляція (поширення ідей, гасел з метою впливу на свідомість), пропаганда (розповсюдження природничих, наукових, політично-соціальних знань для їх втілення у свідомість людей), організація (цільове досягнення визначеної мети). Сьогодні Інтернет як певний простір для спілкування є певною заміною традиційним ЗМІ. Мережеві засоби масової інформації наділені різними функціями: інтеграційною, інформаційною, комунікативною, мобілізаційною тощо. Зауважмо, що на даний момент перебувають на стадії розвитку, тому

вони потребують детального, ретельного вивчення не лише лінгвістами, а й політологами, соціологами тощо.

1.3. Актуалізація спонукальних еліптичних конструкцій у політичному дискурсі

Комунікативний аспект дослідження синтаксичних засобів пов'язаний із вивченням семантики та функцій мовних одиниць, із прийомами їх композиції в тексті, виділенням та спеціалізацією в реальних ситуаціях спілкування. Мова – це система схем, реалізованих у мовленні, яке не є пасивним відображенням мовної системи. У мовленнєвій діяльності творчий характер людини виявляється не лише у виборі найбільш ефективних засобів, а й у виконанні над ними певних дій з метою їх зміни та вдосконалення. Реалізація мовленнєвої моделі в конкретних умовах мовленнєвої ситуації супроводжується різноманітними модифікаціями, трансформаціями, ускладненнями, що виявляються в порядку слів, інтонації, лексичному наповненні, скороченні компонентів, семантичних шарах.

Мовні зміни відбуваються в мовленні залежно від умов конкретного акту спілкування, коли певні чинники не лише включаються в процес спілкування, а й впливають на конкретні форми мовленнєвих утворень (висловлень), формують їх, зокрема.

Лінгвісти приділяють велику увагу різним аспектам вияву еліптичних конструкцій. Цю проблему досліджували українські мовознавці А. Загнітко, П. Дудик, І. Вихованець, І. Попова, К. Сережим, С. Харченко, А. Нарушевич-Васильєва, Н. Дзюбак, але є потреба осмислити функціонування спонукальних еліптичних речень у політичному дискурсі, що відображає боротьбу різних сил за володіння владою і визначає особливості комунікативних дій у ньому. В основі комунікативних актів політичного

дискурсу лежить спроба вплинути на співрозмовника, це визначає явну чи неявну сугестивність, що переважає над інформаційним змістом. Боротьба за владу є головною темою і рушійним мотивом цієї сфери спілкування.

Політичний дискурс — цілісний, словесно виражений текст (усний чи письмовий) у поєднанні з прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами. Кожна синтаксична одиниця повинна спиратися на певним чином побудовану структуру, вступаючи в синтаксичні відношення з іншими [12].

Під час спілкування висловлювання є, з одного боку, результатом або продуктом спілкування, а з іншого — предметом передачі, тобто повідомленням. Висловлювання — це мінімальний мовленнєвий твір, який за формою збігається з граматичним реченням, але входить у мовленнєву ситуацію, тобто пов'язаний із конкретною незавершеною дійсністю, має конкретне комунікативне завдання, відображаючи як постійні, так і змінні ситуаційні фактори, і завдяки цьому є мінімальною комунікативною одиницею мовлення. Твердження становить мовне ціле, яке має сенс. Текст — це також висловлювання, але кожна його фраза, навіть ізольована, також є висловлюванням. Вираз може бути одним реченням або навіть реченням-словом. Адресант, перший суб'єкт спілкування, надсилає повідомлення адресату, іншому суб'єкту спілкування. Адресат також є одержувачем повідомлення. Повідомлення (контекст) є рухомим елементом схеми. Для того, щоб вона виконувала свої функції, необхідно, щоб контекст, про який йдеться, сприймався адресатом, тобто мав сумісну соціокультурну основу.

Код повідомлення — це інструмент для передачі повідомлення. Адресат, якщо він хоче зрозуміти повідомлення, повинен його декодувати, тобто зрозуміти, куди посилає його висловлювання (посилання), і, нарешті, контакт — фізичний канал і психологічний зв'язок між адресатом і адресатом, який веде до встановлення та обслуговування зв'язку.

Комунікативна ситуація включає такі компоненти: 1) мовленнєва мотивація (вужча комунікативна інтенція, намір); 2) обставини дійсності, в

яких здійснюється акт спілкування; 3) стосунки між комунікантами, кожен з яких відіграє певну соціальну роль. Взаємодія людей у різних соціальних сферах призводить до формування стійких соціальних відносин, які розглядаються як система нормалізованих взаємодій між партнерами на основі спільної платформи. Загальною платформою в конкретному комунікативному акті є розуміння мовцем своєї соціальної ролі та соціальної ролі співрозмовника, оскільки спілкування відбувається на тлі соціальної взаємодії індивідів. Саме тому мовець змушений обирати мову, підпорядковуючись вимогам, що пред'являються до нього власною соціальною роллю та соціальною роллю співрозмовника. Передача інформації зазвичай обмежується елементарним повідомленням і реалізується комунікативним блоком, завдяки якому кожна елементарна смислова одиниця є лише фрагментом загальної ланцюгової комунікації. Окремі речення — як частина складнішого мовного комплексу — поєднуються певними взаємозв'язками між собою. З одного боку, це суто граматичні відношення, в основі яких лежать різноманітні зв'язки, а з іншого — суто семантичні відношення, що впливають з інформації повідомлення.

Зважаючи на те, що політичний дискурс мотивований своєю природою, зазначимо, що серед спонукальних конструкцій, які активно функціонують у мовній практиці, досить продуктивними є еліптичні реалізації, а будь-яке політичне спілкування керується двома принципами: принципом економії до адресата та принципом зрозумілості для адресанта. Вплив цих факторів на мовленнєві утворення (висловлювання) виявляється насамперед у тому, що вони здатні створити умови, коли словесне вираження певної сфери дійсності стає непотрібним.

Таким чином, окремі елементи мовленнєвого ланцюжка випадають, але випадає лише дієслівна оболонка — звукова форма і залишається лексична одиниця, що виконує номінативу функцію під час спілкування. З'являються так звані неповні конструкції.

Мовознавці пропонують різні підходи до тлумачення семантики,

структурної організації еліптичних речень. Наприклад, О. Пешковський усі неповні за змістом речення кваліфікує як еліптичні. Основою класифікації вважає позамовні фактори, що забезпечують лексико-семантичну визначеність еліптичного дієслова. Інші мовознавці (Г. Золотова, І. Божок) розвивають, мотивуючи, ідею про необхідність переосмислення речення як дієслівного утворення, трактують еліптичні речення як двоскладні структури з неузгодженими головними членами, використовують термін еліптичні речення як синонімічні до неповних контекстуальних речень [7;46]. Інша група дослідників (П. Дудик, В. Голоюх) виділяє еліптичні речення від інших неповних як особливий структурний різновид, вважаючи, що уявлення про відсутній елемент їх структури безпосередньо впливає з лексико-граматичних особливостей цих речень, підштовхнутих їх значенням і формою [23;31]. Деякі мовознавці розширюють межі еліптичного явища, зараховують до них навіть структури з нульовим сполучним дієсловом бути; українські синтаксисти кваліфікують еліптичні конструкції як специфічні факти мовленнєвої економії, використовуючи термін монорема – синтаксична структура, яка з точки зору фактичного поділу містить комунікативний мінімум – одну тему та одну рему [39].

Значний внесок у розвиток теорії неповних речень зробив П. Дудик, вважаючи ці структури розмовними елементами мовлення, якому більше властиві явища синтаксичного згущення, стиснення (ущільнення). Неповні речення вчений розглядає, насамперед, як своєрідний засіб вираження думок і почуттів, у яких відсутня ланка не виражається, але водночас фіксується свідомістю. Пропуск таких частин не лише узгоджується з комунікативними цілями пропозиції, а й суттєво допомагає осмислити її найбільш природним, доцільним і зручним способом. Згідно з його теорією, синтаксична неповнота речення може бути викликана пропуском будь-якого члена, крім означення. Останній він вважає суто факультативним компонентом, що не знаходить у реченні граматичного підкріплення [32].

У нашій розвідці еліптичними реченнями керують синтаксичні одиниці

з невербалізованими (імпліцитними), переважно ядерними компонентами, що не потребують ні контекстуальної, ні ситуативної компенсації і становлять, за П. Дудиком, особливий структурний тип. Широкого поширення набула тенденція розглядати неповні речення як ефективний засіб збереження мовних категорій, що сприяє скороченню часу розмови та процесу взаєморозуміння.

В україністиці останніх років висловлюється думка, що веде не до звуження еліптичних структур, а, навпаки, до їх розширення. Наприклад, І. Вихованець називає еліптичними лише ті конструкції, у яких не вживається підмет чи присудок. Водночас він зазначає, що еліптичні речення стосуються лише двоскладного, у якому лише головні члени дорівнюють нулю [17].

У текстах політичного дискурсу вживаються еліптичні конструкції спонукального характеру, що складаються переважно з двох частин: перша частина із залежними словами у відмінку зі значенням непрямого додатка, адресата дії, друга – іменника у формі знахідного відмінка із семантикою прямого додатка. Таке поєднання відмінкових форм «наводить на думку» про відсутність дієслова зі значенням «надавати, дати», наприклад: *Порядність, професіоналізм, патріотизм – Україні (Голос України, 2020); Гривням невимушене плавання (Голос України, 2019); Законодавче забезпечення – житловому будівництву (Урядовий кур'єр, 2021)*.

А. Загнітко кваліфікує ці конструкції як синтаксичну компресію на рівні простого речення, а явище мовленнєво-усного прояву як його різновид, безпосередньо пов'язаний з усією синтаксичною системою мови, вказуючи, що синтаксичне стиснення є певною площиною закону мови, мовлення, стислість і засвідчена постійна динаміка синтаксису [43].

Тенденція політичної мови до консолідації, використання обмеженого набору мовних засобів, максимального встановлення для розкриття змісту висловлювання виявляється у так званому синтаксичному згущенні. Під синтаксичним стисненням зазвичай розуміють збільшення обсягу інформації на одну одиницю плану виразу. Різні типи та методи стиснення регулюються

спеціальними правилами, що визначаються семантичною та формальною структурою тексту загалом і попереднього речення зокрема. Прагнення усунути надмірність, скоротити текст без втрати інформації є чіткою комунікативною особливістю політичного дискурсу. Прояв стиснення спостерігаємо в таких структурах: *Вибори 30 квітня (Україна молода, 2019); Час приймати ухвалу (Україна молода, 2019); До процвітання, або нікуди! (День, 2020); На шляху до Європи! (Україна молода, 2021)*. Крім прагматичних намірів, експресія відображає також ставлення мовця до дійсності, слухача, зміст того, що висловлюється. Все це визначає актуалізацію певного компонента, формує комунікативну структуру пропозиції. Комунікативна структура речення та порядок розташування компонентів його основних компонентів формуються відповідно до комунікативних завдань та інформації висловлювання. Комунікативна організація речення орієнтована не на структуру мовлення, а на сферу мовлення. Вона визначається мовленнєвою ситуацією, а отже, комунікативна задача, обумовлена цією ситуацією. Аналізуючи ізольоване речення, можна говорити про деяку структурну чи семантичну незавершеність будь-якого речення, але це створює певну штучність цього явища. Формально-синтаксичну неповноту речення слід розглядати як структурно-семантичну лінгвістичну категорію на рівні функціонування в процесах мовлення [43].

На переконання І.Попової, ступінь і характер неповноти визначають такі чинники: а) функціональна спрямованість мовлення, його соціальні завдання в цілому, установка відповідно до цього на точність і фактологічність викладу або на його образність, на емоційний вплив; б) специфічні структурно-функціональні форми вираження: запитання, відповідь, вираження почуттів, емоційна оцінка, констатація фактів, сповіщення тощо; в) умови та форма мовленнєвого потоку та спосіб його викладу (значною мірою зумовлена соціальною спрямованістю мовлення) [84].

Отже, механізм комунікативної організації речення зрозумілий в умовах

реального спілкування, результатом якого є діалог чи монолог. У таких формах спілкування передача інформації не обмежується лише елементарним повідомленням, а реалізується комунікативним блоком. Окремі речення у складі складнішого мовленнєвого комплексу (монологу чи діалогу) пов'язані між собою синтаксичними відношеннями. З одного боку, це граматичні відношення, в основі яких лежать усі види зв'язків, а з іншого — семантичні, що виникають із інформації повідомлення про значення його компонентного складу, які утворюють його зміст. Єдність змісту цих утворень досягається при дотриманні учасниками спілкування певних норм і правил, закладених у ілюкції носіїв мови. У таких умовах комунікативна мета кожного окремого висловлювання відображається в його фактичному поділі. Мова в комунікативному акті намагається, насамперед, передати найбільш інформаційно важливу для нього частину, що містить нові значення (thema), тоді як тема менш значуща і задається за допомогою контексту чи ситуації. Залежно від того, як «закріплюється» тема в неповних реченнях, вони поділяються на контекстуальні та ситуативні.

Традиційно ситуативними вважаються речення, пропущений термін яких наводить на думку про ситуацію [4]. Такі навіювання в основному проявляються в діалогах. Мовець, «приєднаний» в ситуацію, бачить те, про що йде мова, ті предмети і дії-стани, які діють на неї і які вона сприймає безпосередньо зором, слухом і т.д. На основі вражень від певних предметів і дій-станів на основі цих перших сигналів від них розвиваються другі сигнали у вигляді слів, які мовець утримує, фіксує у своїй свідомості, наприклад: - *Коли плануєте виплатити нарешті заробітні плати?* - *У понеділок (День, 2020);* - *Чи плануєте Ви одружитися ще раз?* - *Поки що ні! (День, 2021).* Стимулюючи, комунікатор прагне змінити реальність відповідно до своїх потреб, а отже формалізує свої комунікативні наміри у вигляді певного смислового комплексу, який є інформаційним центром для комуніканта, а отже формалізує свої комунікативні наміри. тобто актуальні для мовця в конкретній ситуації. Про це свідчить ситуація мовлення, яка виступає

генератором комунікативних потреб мовця та контексту. Під час створення тексту як засіб комунікації використовуються конденсовані структури, забезпечуючи єдність думок, водночас полегшують процес сприйняття тексту реципієнтом шляхом згортання вторинної інформації, яка виступає допомогою в отриманні інформації, що стосується розуміння змісту повідомлення. Тому тема згортання інформації не обмежується рамками оптимізації, а є проблемою людського спілкування. Нерозривний зв'язок між згортанням і розгортанням зумовлений характером розвитку мовлення, дією в ньому протилежно спрямованих сил. Перші прагнуть забезпечити надійність комунікаційного каналу за рахунок збільшення надлишковості мови (перепарафразуванням, уточненням, аргументацією), другі спрямовані на економію мовних ресурсів. Мова (як і багато інших аспектів людської діяльності) підпорядковується загальному закону — «принципу найменших зусиль». Раціональна комунікація в умовах політичного дискурсу можлива лише на оптимальному рівні згортання. Тому комунікативна мета неповних комунікативних структур полягає насамперед в оптимізації процесу передачі інформації від адресата до адресата.

РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕПОВНИХ РЕЧЕНЬ В ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

2.1. Специфіка функціонування власне неповних речень

Речення — одна з найскладніших одиниць у системі синтаксису української мови. Засобом вираження ситуативно мотивованого, комунікативно орієнтованого та навмисно маркованого мовлення є неповні речення, які є своєрідним явищем в українській мові зі своїми стійкими функціональними параметрами. У будь-яких умовах уживання неповна синтаксична конструкція виконує повноцінну комунікативну функцію, незважаючи на упущення деяких його ланок. Залежно від пропуску того чи

іншого члена речення мовознавці виділяють кілька різновидів власне неповних речень: 1) контекстуально незакінчені; 2) ситуативно неповні; 3) сегментовані неповні, які диференціюються на: - парцельовані структури; - сполучні конструкції; 4) обірвані речення [93].

Для мови публіцистики в цілому характерні явища синтаксичного стиснення, тобто явища збереження мовлення шляхом опущення окремих компонентів. Отже, відсутній член контекстуально неповного речення можна відновити на основі попередньої конструкції, у якій він репрезентований: *Цього варто боятися. Не те, що ти занадто сильний, а що ти не надто слабкий (День, 2021)*. У другому реченні присудок **варто боятися**, зазначений у попередньому, відсутній. Або, наприклад: *Військова техніка їде в Рівне, інкасаторська — в Лавки (Українська правда, 2017)*. У цьому складному реченні друга предикативна частина не містить мандрівного присудка, який можна реконструювати з першої частини. Причина відсутності компонента полягає в тому, що це слово вже вжито, тому не потрібно його дублювати.

Аналіз фактичного матеріалу показав, що нерідко в розглядуваних конструкціях пропущеним є підмет, як-от: *Ще одна болюча проблема – це очищення. Підтримувані Росією терористи діють не за всіма правилами гри. Залишають заміновані території (Європейська правда, 2015)* - слово **терористи**, надане контекстом у реченні, можна легко реконструювати з контексту попереднього речення. *Нова верхівка не зрозуміла якості моменту. Не скористалася порадами своїх європейських колег і досвідом постсоціалістичних реформ Східної Європи: реформи потрібно проводити швидко, не відволікаючись, не чекаючи музи і небесної манни, допомоги Заходу і милості. схід (Телеграф, 2015)*.

Часто типовим для власне неповних речень є явище елімінації. У таких синтаксичних структурах пропущений предикат, а на його відсутність найчастіше вказує обставина, яка вступає у валентний зв'язок лише із присудком. Наприклад, *Перше засідання з представниками комітету ISDA відбулося 27 грудня. Друга зустріч — 27 квітня. Раніше повідомлялося, що*

Україна 28 липня оголосила про угоду про реструктуризацію зовнішнього комерційного боргу на суму близько 19,3 млрд доларів з комітетом кредиторів, що представляють власників цих українських зобов'язань на суму близько 9 млрд доларів (Правда, 2019). Як бачимо, у другому реченні не вживається присудок **буде**, але його можна легко відновити з попереднього. Переговори про мирні врегулювання конфлікту в Україні відбулися в Мінську. На першому засіданні учасники зустрічі контактної групи з питань України в Мінську обговорили подальшу долю затриманих українськими військовими під Луганськом громадян Росії Олександра Александрова та Євгена Єрофєєва. Під час другого засідання – шляхи подальшої роботи (Телеграф, 2019). Такі моделі загалом зберігають мовлення та створюють динаміку розповіді.

У політичному дискурсі натрапляємо також на ситуаційні незакінчені речення. До них зараховуємо такі конструкції, які не містять конкретного терміна, зрозумілого із загальної ситуації спілкування, а тому й називати його немає потреби: *В. Карасьов: Українська історія – це завжди звільнення від експансії Російської держави. Ну, так було. Марков: Це неправда. В. Карасьов: Почекай!* («Велика політика». – Інтер, 2020). Остання пропозиція *Почекай!* не містить головного члена, але його присутність не обов'язкова, оскільки пропущене слово можна легко вгадати, виходячи із загальної ситуації спілкування. На використання ситуативно неповних речень впливають комунікативні потреби пропустити один чи декілька членів речення, що зумовлено завданнями та вимогами спілкування.

Зауважимо, що появі неповних речень сприяють власне лінгвістичні та позамовні фактори. Власне лінгвістичні виявляються в різних формах слів, переважно синтаксично залежних, які вказують на лексичне значення, морфологічні ознаки, синтаксичну роль неназваного або неназваних компонентів речення. Позамовні фактори включають всю сукупність обставин, за яких відбувається спілкування, а це і життєвий досвід, набутий мовцями, їхня міміка, жести. Для створення експресії використовують

прийом комунікативного відокремлення частин синтаксичної структури — простого речення, складного, крапки. При цьому відбувається збільшення дискретності відокремленої частини, її формування інтонацією закінченого вислову. Сегментація мовлення — це поділ висловлювання на одиниці, які виконують різні функції в мові. У деяких випадках сегментація пов'язана з виразністю. Дослідниця К. Кожевнікова розрізняє об'єктивну та суб'єктивну синтаксичну сегментацію. На її погляд, будь-яка сегментація (на рівні тексту – за реченнями, абзацами, розділами тощо) є порушенням зв'язності, однак зв'язність не може бути безмежною і об'єктивно вимагає розчленування, оскільки наші розумові операції під час сприйняття – що це за реальність. чи можемо ми охопити лише деякі сторони дійсності, окремі її факти [54, с. 308]. За умови об'єктивної сегментації в тексті може переважати принцип лінійної зв'язності; суб'єктивна сегментація знижує відчуття зв'язності змісту за рахунок фрагментації фактів, які об'єктивно можна охарактеризувати як цілісні та внутрішньо пов'язані.

Проблеми сегментації, парцеляції та розширення структур на номінативну тему в усному мовленні детально розглянула А. Лаптева [65]. За її спостереженнями, в усному тексті ступінь дискретності одиниць залежить від його просторової та часової протяжності. Будь-яку промову слід розділити на зручні для вимови групи – певні синтаксичні одиниці. Воно розгортається в часі саме в цих групах, зазвичай у розподілених паузах. Відрізок як одиниця монологічного мовленнєвого потоку має основу його появи в мовленні, специфіку його виробництва та сприйняття. Важливу роль у цьому відіграють асоціативні властивості мислення та пам'яті. Порівняно з письмовим текстом, в усному тексті можна спостерігати збільшення дискретності частин вислову і послаблення дискретності всього вислову. Частина висловлювання (відрізок), виносячи деяку інформацію, здатна задовольнити потреби спілкування кожного короткого моменту спілкування і виконувати разом із висловлюванням функції комунікативної одиниці. Сегмент контролює реалізацію усного синтаксису, оскільки прагне зосередити увагу мовця і

слухача на частині синтаксичної структури.

На думку дослідниці, сегмент має такі властивості:

- обмежений праворуч і ліворуч за допомогою інтонаційного поділу;
- виникає в мові як функціональна одиниця, що прагне до семантичної, синтаксичної та комунікативної незалежності, це проявляється в посиленні граматичних зв'язків усередині сегмента та послабленні їх поза ним;
- не кожен сегмент містить дієслово;
- дозволяє додати додаткове повідомлення в кінці висловлювання, ще не висловлене мовцем, але таке, що розуміється час планування перспективи висловлювання[48].

Це дає змогу уточнити значення виразу. Сегментовані конструкції підкреслюють тему, позначають її двічі, створюють два комунікаційні центри в одному вислові. Сегментація — це поділ на дві чітко протилежні одна одній і взаємопов'язані частини, між якими встановлюється зв'язок теми та приводу з обов'язковим виділенням частини, що позначає тему, як синтаксично самостійну позицію.

На думку дослідниці Н. Валгіної, сегментовані конструкції виконують текстоутворювальну функцію, виділяючи тематично, композиційно, функціонально компонент, що логічно та інтонаційно пов'язаний з реченням, у якому вони розташовані. Вони не існують самостійно, хоча зберігають власну форму без змін. Один із сегментів називає тему подальшого висловлювання, що йде за сегментом. Сегментовані конструкції обов'язково і завжди є біноміальними. Сегментовану тему зазвичай називають номінативною темою — активізуючою синтаксичною конструкцією, яка фокусує увагу на темі, позначаючи її двічі: назву презентації та розгорнутий зміст теми у другій частині структури [13]. Актуалізація критичного компонента відбувається шляхом передачі важливої інформації в початковий або кінцевий сегмент структури. Н. Валгіна називає відрізки ізольованими

номінативами в називному відмінку (називне представлення та називні теми). Номінативна тема, або номінативне уявлення, за А. Лаптевою, є типізованою конструкцією. Сама модель номінативної теми походить із розмовної мови й описується дослідником разом з іншими типізованими синтаксичними конструкціями з усіма ознаками їх моделей та модифікацій. Розмовна синтаксична модель має трирівневу структуру (модель, модифікація, реалізація мовлення), тоді як загальнолітературна синтаксична модель має дворівневу структуру (модельна і мовленнєва реалізація). Модель конструкції на номінативну тему характеризується наявністю номінативної групи (з дієсловом або без нього), що є однією з частин виразу, поділеного на дві частини, і прагне до граматичної самостійності (у комплекті з наявністю дієслова і неповне без нього). Ця модель поділяється на дві групи: 1) номінативного суб'єкта, що займає початкову позицію у виразі; у другій частині висловлювання — його займенниковий підхоплення; 2) називного відмінка в позиції об'єкта, що займає не початкову позицію у виразі без займенника. У першому випадку втілюється принцип надмірності, і в обох випадках група номінативу сприяє актуалізації теми чи реми. У проміжній ланці є конструкція «є таке + називна назва», де група називного заповнює позицію підмета, але не розташована на початку конструкції. Перша модифікація охоплює недієслівну групу називних і займенникових корелятивів у називному відмінку. Це поширене в розмовній мові. Узагалі, лінгвіст О. Пешковський назвав цю конструкцію «лекторським номінативом». Із двох можливих варіантів – із заміною займенника (усно-розмовний варіант) та без неї (усно-літературний варіант) – обрано усно-розмовний. Нормативність таких конструкцій визначається комунікативною потребою окремого оформлення інформаційного центру висловлювання. Найважливішу, інформаційно значиму частину зазвичай ставлять на початку фрази. Інформаційні центри вираження, як правило, доносяться до слухача окремо, послідовно в часі.

У першій модифікації номінативна група зазвичай має протяжний

склад, чому сприяють умови монологічного мовленнєвого потоку. Іменна тема може входити до складу підрядних частин, включати займенники-актуалізатори: *Нова реформа. Як швидко вона дасть результати? (Телеграф, 2015)*. Розширення називного відмінка полягає в можливості його широкого використання в позиції непрямих відмінків. Така змога виникають в умовах сегментації та прагнення відрізка до самостійного граматичного оформлення, яке, крім дієслова, надає ще й самостійний (іменний) відмінок. Це явище в словесній розмовній мові охоплює всі синтаксичні конструкції, але часто номінатив вживається в позиції буття: *Бюджет на 2019 рік – рік нелегка (Телеграф, 2019)* Мається на увазі “Прийняти/укласти/скласти бюджет на 2019 рік – справа непростя”.

Трансформації простого чи складного речення в конструкції з відмінковою назвою відбуваються в результаті орієнтації на мовну сегментацію, подання інформаційних блоків поступово, хоча причинно-наслідкові та інші смислові зв'язки між сегментами зберігаються. У рамках сегментації доцільно виділити парцелярні та сполучні структури. Парцеляція не має в лінгвістичній літературі вичерпного однозначного тлумачення, що зумовлено багатовимірністю самого явища та відмінністю підходів до його вивчення. Синтаксичні одиниці різного статусу можуть перетворюватися на означення, додаток, іменну частину присудка, обставину і навіть підмет. Особливості функціонування парцеляції як явища вивчалися на матеріалі як слов'янських, так і романо-германських мов (Г.Акімова, Н.Арутюнова, Ш. Баллі, В. Белошапкова, В.Виноградов, В.Матезіус, О.Пешковський, О. Сковородніков, Н.Формановська, Л.Щерба та ін.). У російській лінгвістиці дослідники проблеми парцельованих структур (М.Вінтонов, Н. Конопленко, Н.Івкова та інші) пов'язують це явище з комунікативно-функціональним планом пропозиції. Такі конструкції — це особливий спосіб мовленнєвого оформлення синтаксичної структури з кількома комунікативними одиницями або кількома словосполученнями. Синтаксична конструкція ніби розривається на кілька частин: *Треба просто перечекати Путіна. Мати*

*терпіння. Це всього двадцять років. Я усвідомлюю, що для когось це ціле життя», – таку думку висловив відомий журналіст Сергій Лойко (24 канал, 2018). Друге речення є продовженням першого. Воно містить однорідні члени, що продовжують однорідний ряд, розпочатий у першому реченні: треба почекати, набратися терпіння. Інтенаційно парцельовані одиниці оформляються як окремі речення зі власним комунікативним навантаженням, хоча граматично є залежними компонентами попереднього: *Фактично є кілька варіантів оформлення документа. І не таких дорогих (Правда, 2020); Не можна допускати війни із Заходом. Навіть в уяві (Телеграф, 2021).* Парцеляція трактується як мовленнєвий виклад речення у вигляді кількох комунікативно незалежних відрізків (фраз) одного висловлювання.*

Н.Валгіна посилається на парцеляцію як на розчленовування складного речення та відзначає притаманну їм експресивність, пов'язану із суб'єктивною модальністю. Лінгвістка вважає, що розчленовані другорядні члени простого речення також слід віднести до парцеляції. Під парцеляцією розуміють розчленовану синтаксему, в якій парцелярне речення передається не однією, а двома або кількома ізольованими одиницями: основою і відрізаною частинами. Відрізана частина інтонаційно незалежна, але їй властиві взаємопов'язані зв'язки з головною. Комунікативна, семантична та стилістична функції парцеляції підрядної частини слугують способом мовленнєвого відображення синтаксичної структури складного речення та засобом словесної актуалізації його частини, засобом мовленнєвого вираження та прийомом побудови складного речення. Використання парцелярної структури в тексті призводить до семантичної ізоляції текстового елемента, переміщення його в сильну позицію, тобто парцеляція стає засобом передачі прихованої концептуальної інформації. Відновлення парцельованої структури (усунення роз'єднувальної паузи) не змінює смислового наповнення, а змінює його стилістичні та комунікативні аспекти – позбавляє текст притаманної парцеляції експресії та рематичної градації.

Дослідники, які вивчають структурну парцеляцію у функціонально-

стилістичному аспекті, одноголосно відзначають, що парцеляція є прийомом експресивного синтаксису, де парцелярні та нерозділені речення виступають як стилістичні варіанти [56]. За допомогою парцеляції досягається економія мовних засобів, що виражається у відповідності однієї одиниці плану висловлювання кільком одиницям плану змісту та у стисненні тотожних одиниць плану висловлювання. Парцелювання кваліфікується як такий поділ речення, при якому зміст висловлювання реалізується не в одній, а в двох чи кількох інтонаційно значущих одиницях, що йдуть одна за одною без розділової паузи, наприклад: *НАТО має діяти негайно. Бо буде пізно (ІСТV. – Факти, 2020)*. Парцеляція постає як спосіб мовленнєвого представлення єдиної синтаксичної структури — речення — кількома комунікативно незалежними фразовими одиницями. Парцеляти можуть зазнавати інверсії, перебувати в контакті та віддаленому положенні щодо основної частини речення або інших формально та семантично пов'язаних з ними частин. Оскільки парцелярні відрізки завжди різко акцентовані та перематизовані, парцеляція є також засобом мовленнєвої виразності, наприклад: *Хто б міг подумати, що через шість десятиліть щось подібне повториться?! І це з нами! (Телеграф, 2020)*. Ефективним засобом виразного синтаксису є використання сполучних конструкцій.

Приєднання як синтаксичне явище досліджували В. Виноградов, М. Вінтонов, І. Горіна, О. Лаптева, О. Сиротиніна, Л. Щерба та інші. Вони одностайні в тому, що сполучна структура складається з автосемантичної пропозиції та доданої частини, яка доповнює та уточнює перше речення. структура та положення. Поняття «приєднання» близьке до «парцелювання». Різниця між ними полягає в семантичному і граматичному аспектах. «Парцелювання» семантично і граматично залежить від головного компонента речення, тобто в цій функціональній позиції вона також є членом речення. За потреби та за певних умов його можна повернути до запропонованої структури, наприклад: *Отже, будьте певні! У нашому прийдешньому! (Телеграф, 2020); Українці будуть платити за комунальні*

послуги ... Більше грошей! (День, 2021). Основою для розрізнення парцеляції та приєднання є врахування двох аспектів у синтаксичній структурі речення: динамічного та статичного. Зокрема, парцеляція пов'язана з комунікативно-функціональним планом пропозиції, є продовженням її сутності, а вкладення відноситься до статичного плану пропозиції, тому стоїть на одному рівні з розділовими, причинно-наслідковими зв'язками. Парцельована структура є функціонально залежною, а сполучна — незалежною. Наприклад, *Тепер їх потрібно захистити. Від хуліганів (Голос України, 2016); <...> треба берегти і виховувати душу, плекати людяність, «щепити» від бездуховності. Не з ліками, не з травами, а з поклонінням праці (Молодь України, 2020* можна перетворити в єдину структуру, наприклад: *Тепер їх треба захистити від хуліганів; <...> треба берегти і виховувати душу, годувати людство, «щепити» від бездуховності не ліками, не травами, а поклонницькою працею.* У разі сполучникових речень така трансформація неможлива. Сполучна структура насичує вже закінчену систему, оскільки не потребує доповнення такою структурою: [Зміст цієї структури факультативний, другорядний, небов'язковий, попереднє речення закінчене в смисловому плані]. Наприклад, модель *Моліться за Україну! Кожну секунду! (ІСТV. – Факти, 2020)* містить сполучну конструкцію (друге речення). Сполучний компонент є уточненням щодо попереднього речення. Фактор повноти попереднього речення є вагомим для зарахування конструкції до сполучної. Зокрема, друге речення у фрагменті *Молоді, мрійте частіше! Насправді! (Телеграф, 2019)* є сполучною структурою, а друге речення виступає приєднувальним. *Кожен боєць повинен вміти надати першу допомогу. Бо може трапитися біда (День, 2020)* - одиниця, що зазнає парцеляції. Суміжні поняття в політичних текстах зазвичай використовуються для характеристики явищ, наприклад: *Нам необхідна реформа. Швидка та ефективна (3S.tv. – «ShusterLIVE, 2015).* Сполучні означальні конструкції структурно представляють груп по два-три визначення, іноді з чотирьох і лише в окремих випадках – з одного визначення, наприклад: *Як повідомив лідер Сполучених Штатів, в Сирії*

розпочався перехідний процес. Важкий, болісний, але багатообіцяючий (Українська правда, 2015); Україна вийшла на новий шлях свого розвитку. Європейська інтеграція! (Телеграф, 2019).

Окремим видом сполучних означальних конструкцій є прикладка, поширена переважно за структурними ознаками. Як і відокремлена, сполучна прикладка виконує пояснювально-довідкову функцію, вказуючи на певні риси особистості чи характерні ознаки предмета або явище, наприклад: *Тимчасова парламентська слідча комісія виїхала в Рівне. Чотири людини, в тому числі один член «Правого сектору» (Телеграф, 2019).*

Значне місце в мовленні політичних текстів займають обставини приєднання, виражені найчастіше прислівниками. Вони доповнюють значення дієслова-предиката, від якого залежать зміст і граматики, а також служать уточненням синтаксично однорідної обставини, що є в головній частині речення, наприклад: *Нам потрібно діяти разом і почути кожного бійця. Нам потрібно координувати наші зусилля і діяти разом. Хутко, чітко та організовано (5 канал, 2015).* Для більш повного опису певного явища автори використовують не одну, а декілька синтаксично однорідних обставин прикріплення. Вони, як і суміжні визначення, часто представляють дво- або тричленні групи, важливі для ритму та виразності мовлення, наприклад: *Розкажіть мені випадки, коли російська опозиція приїжджала до Києва і скаржилась нам на російську владу. Або до Варшави чи Вашингтона... (Українська правда, 2018).*

Конструкції приєднання функції додатків, що також є засобом доповнення основної думки окремими деталями, що сприяють ширшому розумінню особи, предмета чи явища. Граматично вони виражаються окремими словами чи словосполученнями, наприклад: *Вони роблять лише те, що скаржаться на українську владу і оголошують свої доноси щодо цього: про міністрів, про прем'єр-міністра. І про президента теж (Телеграф, 2015).*

Головні члени пропозиції також можуть бути в позиції сполучних.

Додавання підмета зумовлене характером оповіді, у якому виникає необхідність доповнити зміст першого компонента фрази і зосередитися на другій частині, наприклад: *Але як же все змінилося! І ставлення до української мови, і почуття патріотизму! (День, 2020)*. Суміжні присудки зазвичай позначають додаткові дії, стани, ознаки, виражені в головній частині речення, наприклад: *Їхнє ставлення до бійців байдуже. Зовсім байдуже (Телеграф, 2015); Це моя непохитна точка зору, яку я весь час відстоюю. І я буду за це воювати (Українська правда, 2019)*. Сполучні конструкції виконують, по суті, функцію членів речення, становлять один із важливих стилістичних засобів різноманітності мовлення, посилюючи його експресивно-емоційні можливості. Крім того, сполучні члени відіграють важливу роль у ритмі мовлення. Будь-який сполучний компонент становить синтагму, яка входить в інтонаційну сферу фрази в цілому і впливає на ритм мовленнєвого потоку. Вивчивши ритмомелодійні засоби прози, робимо висновок, що це відносно закономірне чергування однотипних або різнотипних мовних одиниць, тип симетрії, що повторюється в структурі (у порядку розміщення слів і словосполучень) речення і створює певну ритмомелодійну лінію, обрану автором для посилення семантики. Сполучні конструкції є важливим засобом вираження найрізноманітніших експресивно-стилістичних і змістовних відтінків для підкреслення внутрішнього стану людини, окремих деталей, явищ, посилення гнучкості й виразності мовлення.

Четвертий вид власне незакінчених речень — це відрізні або неповні речення. Вони являють собою конструкції, перервані висловлювання через певні ситуаційно-прагматичні чинники як за змістом, так і за інтонацією. У мовознавстві для позначення цього явища використовують терміни «перерване речення» (П. Дудик), «обірване речення» (А. Загнітко), «незакінчене (перерване) речення» (І. Завальнюк), «незакінчена пропозиція» (К. Шульжук). Тому всі дослідники сходяться на думці, що це речення розпочаті, але не повністю узгоджені, виражені перерваними, неповно

вираженими думками.

Як зазначає А Загнітко, нереалізація порушених речень визначається позамовними факторами. Основними умовами, що сприяють виникненню таких конструкцій, є різноманітні відхилення, що виникають на тому чи іншому етапі процесу формування речення [42]. Можна виокремити об'єктивні (зовнішні) і суб'єктивні (внутрішні) причини неповних речень, а також причини зі змішаною характеристикою. Зокрема, втручання іншої людини, зміна ситуації спілкування, фізіологічні стани (сон, хвороба, кашель, травма тощо), логічні, психологічні (розгубленість, страх, сором, образа, здивування тощо), наприклад: *А потім був Іловайськ ... Страшне пекло, яке ми всі пережили разом з новими друзями. Вони там, на передовій, під безперервним вогнем, а ми в Києві, невтомно виконуємо повсякденні обов'язки і серцем переживаємо за них. Тоді я вперше зрозумів величезну цінність єдиного слова «ЖИВ!» і страшна реальність зі словом «загинув» (Телеграф, 2015).* У наведених прикладах речення неповні через важкий психічний стан інтерв'юєра: переживання, хвилювання, нервові напруження. Незавершені конструкції переважно уривчасті, лаконічні, їх джерелом є певний емоційний стан мовця, його воля, почуття, міркування, наміри.

Неповні структури легко відрізнити від неповних речень, оскільки їх усічена частина зазвичай невідома і не може бути точно відтворена. Основною і найважливішою функцією незакінчених речень є виразність викладу для образного відображення дійсності та активізації сприйняття інформації аудиторією, наприклад: *Наші невтомні волонтери почали мандрувати на схід до військових з їжею та речами з початку липня, коли бойові дії загострилися на всіх фронтах. До початку серпня я не наважувався, бо боявся. Вона боялася не власної смерті чи небезпеки, а того, що я не витримав цього емоційно, дивлячись на виснажених чоловіків, які були під постійною небезпекою і вогнем, вона боялася, зустрівши їх, згодом почути про чиюсь смерть. На жаль, мої побоювання справдилися досить швидко... (Телеграф, 2018).* Наведений вище приклад порушеного речення

готує адресата до подальшого сприйняття повідомлення, до уважного читання/слухання. Розбиті речення мають цілу систему структурних ознак: наявність повного корелятивного відповідного; незаміщені синтаксичні позиції; порушення цілісності синтаксичних зв'язків і відносин; відсутність закритих синтаксичних зв'язків і відношень у реченні; зміна позицій і зв'язків службових слів; відсутність інтонаційної завершеності та зміна ритміко-мелодійної структури повідомлення. Частина незакінченого речення, яка не має словесного вираження, становить предметне ядро репліки, її головний інформаційний центр. Часто перервані речення виникають під час суперечок, дискусій у разі перерв у мовленні одного доповідача перед іншим, наприклад: *Березовець: Скиницький, знаєте, коли експерти обговорюють... Скіпальський: Не плутайте... («Свобода слова» – ICTV, 2017); Кравчук: Я хотів би сказати... Я хотів би лише уточнити. Богословський: І останнє. Андрію, ви просили, що об'єднає країну. Так на Заході, і... Кравчук: Вибачте, Інна Германівна, але я прошу... (= не перебивайте). Богословська: Леоніде Макаровичу, мені так. Це не перший раз, коли я кажу вам це. Будь ласка, встаньте... («Свобода слова». – ICTV, 2015); Кравчук: Люди, подумайте... Подивіться, що робиться («Свобода слова». – ICTV, 2017).* Оскільки в усному мовленні репрезентований певний інтонаційний малюнок, відповідно писемному мовленню, представленою рядом речень, розірвані конструкції спеціально оформляються за допомогою розділових знаків. Тому розділовий знак «три крапки» вважається основним маркером структурної, змістової та інтонаційної неповноти. Загалом поняття неповного речення пов'язується із структурною обов'язковістю та факультативністю компонентів при реалізації структурних схем конструкцій та словосполучень, що безпосередньо впливає на порушення єдності членів речення.

Отже, неповні конструкції виникають під час мовленнєвої діяльності через низку факторів, пов'язаних з основними етапами формування та вираження думки. Важливими закономірностями появи таких синтаксичних є

різноманітні невідповідності, певні відхилення, які можуть виникати в ході процесу висловлювання через суб'єктивні та об'єктивні причини.

2.2. Функціонально-стилістичні вияви неповних речень в українських медійних текстах

Варто зазначити, що газетні тексти є загальнодоступними, періодичними, офіційними, що виявляє їх особливості. Одним із питань сьогочасних мовознавчих розвідок є виявлення змін, яких зазнає мова в процесі еволюції та функціонування. Зміни у сфері газетної публіцистики особливо виразні, динамічні, тому їх дозволено вважати найвищим явищем журналістики. Це своєрідний тип творчості, предметом якого є актуальні явища й важливі питання життя.

Неповні речення переважно на основі художнього й усно-розмовного мовлення проаналізовано в монографічних дослідженнях П. Дудика, А. Загнітка, А. Шевцової [33;43;107] дисертаційних працях П. Дудика, Н. Катанцевої, Н. Колесникова, В. Кудимової, Т. Марченко [32;52;55;63;68], розділах наукових видань і статтях П. Дудика, І. Чередниченка [29; 101] тощо.

Незважаючи на те, що заявлена проблема є цікавою, у лінгвістиці наявні різні погляди щодо класифікації та найменування неповних конструкцій. Щодо питання класифікації неповних конструкцій будемо спиратися на погляди лінгвіста П. Дудика, який поєднує контекстуальні та ситуативні конструкції в один структурний тип. Неповним уважатимемо речення, у якому один із компонентів його будови не вимовляється, проте підказується свідомістю.

У мовленні сьогочасних українських мас-медіа неповні речення, як і повні, виступають прийомом реалізації мовленнєвої діяльності та

співвідносні з певним комунікативним задумом журналістів, дописувачів або ж осіб, що дають інтерв'ю. Природа неповних речень може бути різною: заклик до дії, констатація факту, виклик дії адресата за допомогою запитання, відтворення певного психологічного стану людини. Згідно змісту, розглядувані конструкції у мовознавстві зараховують до прагматичних.

Проаналізувавши фактичний матеріал, можемо зазначити, що мовлення мас-медіа початку XXI ст. представлене двома видами – монологічним та діалогічним. Перший репрезентує такі жанри, як дописи, передові статті, огляди, репортажі, нариси, спортивні коментарі, відгуки, рецензії, кореспонденції, які відображують специфіку суб'єктивної творчості журналістів та дописувачів. Діалогічне мовлення репрезентоване жанром інтерв'ю, яке, в свою чергу, має такі підвиди: інтерв'ю-монолог, інтерв'ю-діалог, інтерв'ю-полілог, інтерв'ю-повідомлення, інтерв'ю-зарисовка.

У багатожанровому монологічному мовленні сучасної української періодики найчастіше використовуються неповні двоскладні конструкції або предикативні частини складного речення з неназваним суб'єктом, відсутність якого компенсує здебільшого попередній контекст. Скажімо, неповні речення є висловленням про певного суб'єкта дії, наприклад: *Відома співачка Ніна Тищенко візьме участь в обласному пісенному конкурсі. Сподівається отримати перемогу* (*Segodnya.ua*, 2015); *До виборів Ющенко обіцяв «коаліцію демократичних сил». Після виборів говорить про «консолідацію країни»* (*Юридичний вісник України*, 2013); *Олімпіада пройде у Пекіні. Сподіваємося на безгоданний результат* (*День*, 2020); *Наразі ми живемо у так званий міжвиборчий період та в умовах пандемії COVID-19. На що сподіватися?* (*Україна молода*, 2021).

Простежуються й такі випадки, коли невербалізований підмет двоскладного речення чи головний компонент у формі підмета односкладної конструкції запозичують із наступної структури. Можна припустити, що автори в такий спосіб намагаються, щоб читач дещо затримав остаточне розуміння того, про що йдеться, аж поки сам не натрапить на безпосереднє

вираження пропущеного компонента. Саме у такий спосіб журналісти, висуваючи на передній план яскраві означальні характеристики, роблять висловлення більш експресивним, створюють ефект несподіваності, яким неодмінно привертають увагу читача, як-от: *Сміливець! Кім врятував господаря під час пожежі (Obozrevatel.com, 2010); Самобутній... Такий епітет насамперед спадає на думку після перших хвилин співу дитячого хору «Щедрик», який святкує цими днями своє 35-річчя (Голос України, 2011); Загроза людству! Ось що несе із собою ця пандемія (Segodnya.ua, 2020); Схаменіться!!! Сортуйте, будь ласка, сміття! (Дзеркало тижня, 2020).*

Фіксуємо часте використання неповних моделей, у яких опущеними підметами є лексеми, які в попередньому реченні виконують роль не тільки підметів, але й другорядних компонентів, найчастіше додатків. Це дає змогу авторові виокремити певну важливу подію, спрямовану на конкретний об'єкт та звернути на нього особливу увагу, наприклад: *Знаєте, люди вміють жити. Ранком веселі, вдень — працюючі (Місто, 2015); Владою зроблено багато помилок. Найголовніша — це розкол верхівки (Юридичний вісник України, 2015); Я гарно знаю свій предмет, поважаю дітей, а вони — мене (Молодь України, 2020); Меч ранить тіло, а слова — душу (Літературний вісник, 2021).*

Експресія та динаміка у передачі дій, станів, ознак посилюється, коли такі об'єкти виділяють декілька разів та ще й обрамлюють реченнями з акцентом на пропущеній лексемі. Наприклад: *Можна виділити декілька шляхів подолання корупції. Перший — шляхом революції, другий — шляхом еволюції (Місто, 2018) ... Література українська тримається на трьох китах. Перший — пафос. Другий — надмірна розчуленість, сентименталізм, кучерявість мови. Третій — славолюбство, себелюбство, самозакоханість. Ось, грубо кажучи, тих три кити, що на них тримається наша література (ЛітАкцент, 2013); Я виокремив для себе декілька шляхів подолання*

конфліктів. Перший — компроміс, другий — згладжування протиріч, третій — вирішення проблеми. І ніяк по-іншому (Дзеркало тижня, 2021).

Як спостерігаємо, діалогічному мовленню здебільшого властиві ланцюгові неповні конструкції, адже виступають у ролі реплік-відповідей адресата. Ми помітили, що поєднання декількох неповних структур в одній репліці виступає влучним стилістичним прийомом, спрямованим на виділення більш важливих частин тексту, його семантичних відтінків. Схожий лаконізм свідчить про обізнаність мовця в об'єкті діалогу, його зусиллі чітко й логічно висловити думки, а повтори еліпсованого підмета в реченнях, що слугують обрамленням, посилюють значення висловленого, узагальнюють його природу.

Грамматичну неповноту синтаксичних одиниць діалогічного мовлення переважно зумовлює пропуск присудка. На думку Н. Дзюбак «показниками неповноти таких синтаксичних утворень є вербально виражені підмет, додаток при перехідному дієслові чи обставинний компонент, що конкретизує присудок» [28, с. 12].

Як було зазначено раніше, виразником діалогічного мовлення в сучасній українській публіцистиці виступає жанр інтерв'ю. Використання неповних речень у цьому випадку має свою функціональну специфіку, що зумовлена особливостями побудови діалогічного мовлення.

Неповні речення знаходяться насамперед у репліках-відповідях і вказують на важливі для адресата та нові для адресанта складники повідомлюваного. Наприклад: *Вірите в знаки? – (Впевнено) Так (Segodnya.ua, 2007); А що вам досі пам'ятається з того головного фіналу у вашому житті? – Туман. Сльота. Сніг. Видимість – метрів десять. Не знаю, чи бачили нас глядачі, ми їх – ні (Молодь України, 2017); Ваше гасло? - Через терни до зірок (Дзеркало тижня, 2020); А не буває такого, що Вам хочеться залишити всі справи і просто полежати на дивані й подивитися телевізор? - Буває і дуже часто (Segodnya.ua, 2021).*

Можливі неповні речення й поза межею питань-відповідей. Ці структури надають такі стилістичні ефекти, як невимушеність, швидкість, розмовність, наприклад: *Неможливо побудувати на піску країну, яка має під піском купи фундаментів. Тільки іншим шляхом...* (Українська правда, 2013); *Про вибух на Чорнобильській станції через 10 днів сказали по телебаченню* (Obozrevatel.com, 2013); *Кличуть на поміч, просять урятувати, відвести біду* (Ділова столиця, 2019); *Залишки старої режисури ще досі продовжують знімати на попередньому рівні. Кожен у міру своєї обізнаності* (Молодь України, 2020).

Менш продуктивними в дослідженому масиві є конструкції з пропущеним присудком, що функціонують у нарисах та репортажах, наприклад: *Біля лісів живуть будини, що ловлять бобрів. На північ – неври, де тепер Поділля* (День, 2011); *У маленькій кімнаті, порозкидавши рученята на широкому ліжку, солодко сплять двійко дітей. Жінка з чоловіком — у світлиці* (ЛітАкцент, 2019).

Опущення головного компонента у предикативній частині односкладного речення, у якому головний член називає явище або предмет, сприяє логічному виокремленню важливих об'єктів повідомлення, підкреслює стилістичну вагу висновкових неповних речень. Наприклад: *Внаслідок посиленого вітру, у багатьох містах Сумщини немає світла в будинках, а в деяких селищах – води та опалення* (Місто, 2014); *Як результат, уже понад десяток років на заводі немає професійних захворювань, а протягом двох останніх років – жодної травми* (День, 2019).

Поряд з односкладними неповними, які домінують у дослідженому мас-медійному матеріалі, чільне місце в монологічному та діалогічному різножанровому (допис, нарис, репортаж, кореспонденція, спортивний огляд, інтерв'ю) мовленні належить неповним двоскладним структурам, у яких не названий об'єкт, оскільки в реченні наявні головні та інші другорядні компоненти: (репортаж) *Вода у цьому регіоні кристально чиста. П'ємо та*

насолоджуємося (Ділова столиця, 2013); (інтерв'ю) *А все тому, що в нас принцип підготовки футболістів у налаштованості на командну гру. І менше – на індивідуальну майстерність (Молодь України, 2020).*

Фіксуємо, контекстуальні конструкції з пропущеними додатками в газетних текстах реалізують контрастивну стилістичну функцію, за допомогою якої «зміст різних фрагментів мовлення протиставляється, щоб зробити прозорішим ілюквативний намір» [43, с. 159] – наголосити на експресивно вагоміших атрибутивних характеристиках об'єкта.

Найчастіше в сучасному газетному дискурсі пропущеними бувають присудки, як-от: *На одному полі вродило жито, на іншому – пшениця (Українська правда, 2013); У мене таке враження, що наші футбольні керівники живуть не лише сьогоднішнім днем, а взагалі – учорашнім (Молодь України, 2018); На тій вулиці — МАФи, на іншій – «ларьки» із пиріжками (Segodnya.ua, 2020).*

У нинішньому українському газетному мовленні спостерігається певна тенденція до збільшення кількості пропущених компонентів у структурі розглядуваних речень. Наприклад, у жанрі інтерв'ю невербалізованими бувають здебільшого обидва головні члени, наприклад: – *Скільки це ще буде діятися? – На Закарпатті – дуже довго (Українська правда, 2013); Сафронов був на гастролях у 76 (!) країнах світу. До всього – в деяких по кілька разів (Молодь України, 2014); У вас було чимало знакових турнірів? – Слыве всі! (Турніри були пам'ятними) (Молодь України, 2019); Нас питають: а чи не “пiде вниз” рейтинг деяких телеканалів? Може, й (деякі телеканали) зазнають поразки (Молодь України, 2020).*

Помічаємо, що характерними для діалогічного мовлення української періодики є неповні речення-відповіді, що оформлюються як головний чи другорядний компонент речення із залежним словом чи без нього, як-от: – *За якими критеріями ви вибираєте заступників? – За професійністю (Дзеркало тижня, 2013); Усі приходять безкоштовно? – Тільки безкоштовно (Дзеркало тижня, 2019); Що для вас є найголовнішими якостями*

рятувальника? – *Морально-етичні якості (Україна молода, 2020).*

Досить часто ці речення-відповіді в межах однієї репліки вступають у валентні зв'язки із лексемами *так, ні* (або схожими), конкретизуючи, уточнюючи твердження чи заперечення, наприклад: *Ви плануєте народжувати далі? – Так, планую (Ділова столиця, 2015); Ви на свою матір в розшук не подали? – Ні, не подали (ЛітАкцент, 2017); – Ти якось впливаєш на медичні збори? – Так, впливаю (Segodnya.ua, 2020); Чи розглядає Польща можливість проведення змагань із футболу з деякими іншими партнерами, якщо Україна не впишеться в термін підготовки до нього? – Ні, не розглядає (Segodnya.ua, 2021).*

В академічному синтаксисі за редакцією І. Білодіда, у неповних реченнях-відповідях повторюється слово, яке в «реченні-запитанні стоїть в імпульсивній позиції» [94, с. 273], або замінюють його синонімом, наприклад: – *Тобто ми дійсно такі? – Українці? Ні! (Українська правда, 2017); Чи маю вплив автор композиції на ротацію? – Автор? Ні! (Дзеркало тижня, 2019).*

Неповнота природи таких структур доповнюється, розширюється наступними реченнєвими репліками, що виокремлюють стверджувальну чи заперечну відповідь адресата, відтіняють його ерудицію, виразну позицію в певному питанні, вносять справжній розмовний струмінь у висловлювання, що є природженим для жанру інтерв'ю. У монологічних текстах українських газет словесно не вираженими можуть бути будь-які головні чи/та другорядні поширювачі (додаток, означення, обставина) у різноманітних комбінаціях. Це стосується дописів, інформаційних повідомлень, політичний коментарі, спортивних оглядів, для яких характерна висока інформаційна місткість. Пропуск декількох компонентів синтаксичної конструкції дає змогу чітко й стисло сформулювати думку з метою швидкого зосередження читача на точних подіях, поданні йому максимальної інформації та при цьому втраті мінімуму мовних зусиль.

Отож, енергійне продукування й використання неповних конструкцій

в українських газетних текстах не лише свідчить про образність і символізм медіа-мови, а й сприяє піднесенню медійного курсу в цілому.

2.3. Неповні питальні речення в діалогічному мовленні сучасної публіцистики

Публіцистика (з латини *publicum* - "громадськість") репрезентує собою певний суб'єкт літературної та журналістської творчості. Можна виокремити такі функції, як дієвість вивчення, узагальнення і трактування з власної точки зору важливих суспільних, політичних питань, актуальних явищ та інших викликів суспільства. Публіцистика здатна впливати на колективний помисел та наявні дипломатичні інститути. Вона послуговується засобами зв'язного мислення та емоційного впливу. Предметом публіцистики є публічні взаємини між людьми, соціальний та політичний аспекти виробничих, економічних, моральних, етичних та інших явищ життя. Об'єкт - конкретна громадська реальність у всій її складності та взаємовідношеннях.

Констатуємо, що лінгвістичні видозміни публіцистики є неоднорідними за рівнем уживання в них неповних конструкцій різних типів. Майже в усіх жанрах газети (інтерв'ю, репортаж, замітки, звіти) можемо виділити спільні нахили розвитку синтаксичної системи. Зокрема, це стосується використання речень моделі, що є структурно неповною та у більшості випадків виявляється безвідносною й абсолютною до жанру, не є тим складником, що розділяє ці матеріали і дає змогу нам вивчати їхню синтаксичну будову комплексно, як певне ціле [41, с.10].

Слід зазначити, що у сучасних мас-медійних текстах можуть уживатися всі різновиди неповних питальних конструкцій, що найбільш продуктивні в інтерв'ю, ніж в інших газетних жанрах. У своєму складі

найчастіше містять займенники, іменники чи прислівники. Якщо говорити про функціональність та функціонування, то неповні питальні структури репрезентовані кількома типами. Деякі з них є взаємопов'язаними з попередньою реплікою-ствердженням, що призводить до активної дії адресата мовлення навіть тоді, коли відповідь від нього прямо не вимагається. Наприклад: *Чого ж не вистачає дітям у 13 років? Чи любовних стосунків? (Segodnya.ua, 2015); Де які турніки були – усе поступово забудовують. Замість них з'являються нові майданчики, сучасні. Та чи безплатні? (Місто, 2017); От здавалося б – чого не вистачає підліткам у 15 років? Невже кохання? І, взагалі, чи це можна назвати коханням в такому віці? (Місто, 2019).*

Функціональне призначення таких питань, є продовженням асоціативного ряду до тієї думки, що висловлена раніше, – з'ясування співбесідником важливого для себе повідомлення, що не висвітлене в попередній репліці. Інші неповні конструкції цієї групи природно зумовлені попередніми питальними репліками і акцентують на уточненні, конкретизуючи їхній зміст, як-от: *Цікаво, де вони зараз знаходяться? Чи не в Європі? (День, 2013); Але що ж вас штовхає у все нові та нові подорожі? Щось у характері? (День, 2017); Цікаво, на що вони витратили? Чи не на спиртне? (Segodnya.ua, 2019); Що для тебе пісня? - Наша чи чужа? Моя – та, що до вподоби іншим, а чужа – та, яку б прагнув створити власноруч (Молодь України, 2020).*

Ми помітили, що в досліджуваному масиві особливий вид становлять невластиві питальні конструкції, які характеризуються властивою їм особливою мовною експресією у вираженні різноманітних значень: ствердження певного факту, повідомлення нової інформації, знайомство читача з чимось, уточнення, припущення, рідше докір, як-от: *– Знову біль? — Знову недоспані ночі? (Obozrevatel.com, 2013); Знову війна? Області з містом? (День, 2014); Знову у полум'ї палкого кохання? — Знову спочатку? (Місто, 2018).* Такі питальні речення в тексті продукують враження

простоти, безпосередності викладу, ніби споріднюють автора тексту та читача, створюють відтінок розмовності.

Простежуємо риторичні запитання, що вживаються в публіцистиці, містять у своєму складі значення стверджувальності та експресивності, наприклад: *Люди отримують дипломи, навчаючись в університетах. Та чому ж не йдуть працювати? (Segodnya.ua, 2014); Пішла у невістки, коли тут, на цьому подвір'ї, стояла звичайна хата під стріхою. З глини, а з чого ж іще? (День, 2014); Дівчинка вже має дві пари зимових рукавиць. Та чому б не придбати ще одну? Таку оригінальну? (Місто, 2021)*. Вони є характерними та властивими переважно монологічному мовленню.

Проте трапляються випадки, коли такі структури розміщуються в кінці статті та містять певне забарвлення, спонукаючи до подальшого обдумування та обговорення проблеми, що висвітлюється, запрошуючи читачів до обговорення, виражаючи сумнів, як-от: *Кожен прагне найкращого. От і йдуть по головах. Та чи вийде?(Українська правда, 2013); Кожен бажає відчувати себе в ролі еліти, покерувати кимось. От і пориваються вперед всі, кому не лінь. Та чи зможуть? (День, 2019)*.

Риторичні запитання повних і неповних структур часто виступають у ролі заголовків або підзаголовків мас-медійних статей, наприклад: *Та невже й досі не знайшли, кому належить та підступна труба? (Obozrevatel.com, 2013); Чи завжди рівний собі «Гамлет»? (Молодь України, 2016); Якщо ж не ми, то хто? Чи зараз саме той час ? (Segodnya.ua, 2017); Дядько, чи далеко до справжньої Європи? (Молодь України, 2020)*. Такі питання ставляться з метою афористичного узагальнення загальновідомої або очевидної думки. Вони є ніби запрошенням для читача газети з метою взяти участь у роздумах разом із автором тексту. Некатегоричність питальної конструкції сприяє тому, що підвищується інтерес читача до тексту статті, а проблемні питальні заголовкові комплекси спонукають до її прочитання. Запитання адресатові не націлене на відповідь, бо вона неможлива чи зайва або смислово сконденсована в самому запитанні.

До того ж, репліки-відповіді на поставлені журналістом питання в діалогічному мовленні теж можуть бути неповними. Зібраний фактичний матеріал засвідчує, що найчастіше в жанрі інтерв'ю неповним є лише перше речення-відповідь. У наступній конструкції контекст відповіді вже деталізується за допомогою повної структури, як-от: – *Скільки ігрових майданчиків було побудовано протягом минулого року? – Більше ста (День, 2017); Ваш традиційний тост, який проголошуєте в близькому колі? — Дуже простий. Щоб усі були здорові! (Молодь України, 2017); А скільки версій з'являється під час численних розслідувань? У залежності від самого злочину (Місто, 2020).*

На думку В. Адмоні, такі питання-відповіді в публіцистиці є початковими висловленнями, позаяк вони становлять комунікативну єдність з мовленнєвої точки зору: питання передбачає присутність відповіді, а відповідь є зумовлена запитанням [1, с.14]. Елімінація надлишкових повторів — важливий стилістичний засіб, що сприяє уникненню одноманітності, динамізму та мовленнєвій економії.

Отже, неповні питальні конструкції діалогічного мовлення реалізують такі функції:

- економія, що є істотною в текстах із характером інформативності;
- виключення немотивованої тавтології;
- сприяння лаконізму оповіді, точності;
- зміцнення експресивності тексту.

Завдяки цьому простежується таке явище, як інтимізація мовлення, наближення до усного розмовного стилю. Використання неповних питальних конструкцій у мас-медійних текстах різних жанрів допомагає донести до читача реалії сьогодення.

2.4. Еліптичні речення в ролі заголовків газетних статей

Мовознавці виявляють особливий інтерес до вивчення та аналізу мас-медійного дискурсу, адже він, беззаперечно, впливає на сьогочасне суспільство. У лінгвістиці існує така проблема як стиснення тексту, що є наслідком творчої практики, результатом якої є застосування цілої низки мовних і графічних засобів. Стиснутий текст є більш інформаційно насиченим, а власне матеріал більш сконденсованим.

Текстове стиснення, яке відбувається на синтаксичному рівні, полягає у вилученні тих слів, сполучень слів, синтаксичних конструкцій, що є другорядними, малозначущими у смисловому плані або вже відомими, що не потребують вербалізації.

До різновидів синтаксичної компресії у сучасній лінгвістиці зараховують: еліipsis (пропуск елемента, який домислюється логічно), граматичну неповноту (пропуск головних чи другорядних членів), безсполучниковість, парцеляцію (частини цілого речення інтонаційно розмежовуються як самостійні речення), приєднання, контамінацію (виникнення нового слова, його форми внаслідок зближення, поєднання частин двох схожих слів), спрощення та інше.

Еліптичні конструкції (від старогр. ἔλλειψις — пропуск, випадіння, нестача) активно опрацьовуються у вітчизняному мовознавстві В. Богатьком, І. Вихованцем, П. Дудиком, А. Загнітком, О. Корсуном, Л. Котоховою,

А. Мамалигою, О. Пономаревим та іншими. Лінгвісти аналізують та вивчають синтаксичну будову еліптичних речень, значення еліпсованих елементів, обсяги еліпсації, стилістико-семантичні сфери діяльності структур, їхню важливість. Проте зауважмо, що аналіз компресуючого потенціалу зазначених мовленнєвих конструкцій залишається недостатньо вивченим.

Сутність еліпсису як синтаксичного засобу компресії тексту полягає в опусканні тих компонентів речення, що є логічно необхідними. Він вживається задля досягнення динамічності і стислості вираження думки та напруженості дії. Варто зазначити, що неповнота такої конструкції є ситуативною, відносною, її можна домислити зі змісту речення, його граматичної структури. Внаслідок того, що пропущений компонент можна легко відновити з ситуації мовлення, еліптичні структури виступають найпоширенішим засобом компресії як усних, так і письмових мас-медійних текстів.

Слідом за В. Богатько, яка вважає, що еліптичні структури є чітко стабілізованими перш за все у публіцистиці. Вони наповнені сучасним змістом, є нормативними та виступають її чіткою стильовою ознакою. Окрім того, еліптичні конструкції виражають тенденцію до все більшого поширення в усіх жанрах та формах публіцистики [5, с.106].

Відповідно до закону мовної економії, вилученню підлягають компоненти, що є не тільки надлишковими та переобтяжують повідомлення, але і вже відомими з інших інформаційних джерел (наприклад, культурні, соціальні, наукові знання; попередні міжособистісні контакти). Так, зміст заголовка «*Візерунки її життя*» (*День, 2020*) є прозорим і без контексту для читача: людина, що споживає інформацію, опираючись на власні отримані з мас-медіа фонові знання, зрозуміє, що у статті мова йтиме про періоди життя певної особи.

Еліпсовані складники усвідомлюються за допомогою набутих знань і досвіду з певної визначеної ситуації мовлення, семантики й граматичної

форми слів, що є синтаксично залежними. Зауважмо, що такий чинник, як комунікативна та інформаційна актуальність повідомлення також відіграють важливу роль у сприйнятті стислого повідомлення з еліпсованими конструкціями. Рівень освіти, загальні знання мають вагоме значення для того, щоб сприйняти стислий текст із розглядуваною моделлю: *Найбільш високий цінник на молочну продукцію – на Миколаївщині (Дзеркало тижня, 2013). До фінішу – вісім сотень гектарів (День, 2016); У слушності – відмова! (Дзеркало тижня, 2020).* У запропонованому фактичному матеріалі пропущені компоненти можна домислити без контексту на основі загальних фонових знань і досвіду, а самі висловлювання звучать сконденсовано. Еліптичні конструкції слугують для здійснення таких стилістичних прийомів, як навмисне перебільшення з метою посилення виразності (гіперболізація подій), посилення інтенсивності висловлювання (динамічність), процес підвищення інтенсивності домислів споживача (активізація інформації).

Зібраний матеріал засвідчує, що, як і в останні роки, у мовленні української преси (в тому числі й електронної) початку XXI ст. еліптичні конструкції є особливо активними в ролі заголовкових комплексів. Це є закономірним, адже саме вони найбільш яскраво представляють характерні риси мас-медійного тексту в певному часовому параметрі громади [3, с.79].

Можна констатувати, що найбільш поширеними виявляються еліптичні заголовкові комплекси з пропущеними присудками. Проте сьогодні можна відзначити, що значні структурні, семантичні, функціональні та стилістичні трансформації в реченнях-заголовках викликані такими змінами фронтального спрямування газетних текстів, як послаблення тенденції до імперативності (наказовості), директивності (наявності керівних вказівок), посилення об'єктивності та інформативності, аналітичності газетних текстів, зникнення потреби використання маркерів на зразок *У ногу з буттям; За панівну продуктивність праці і под.* [24, с. 190-191],

У мас-медійному мовленні 50-80-х років 20 століття активно

використовувалися еліптичні конструкції, побудовані за такими моделями: іменник у формі непрямого відмінка + прийменник, який знаходився на початку синтаксичної побудови, як-от: *За нові зміни* чи *На нових рубежах*, причому помітно, що найбільш продуктивним був знахідний відмінок [Там само]. У наш час можна помітити вагому семантичну переорієнтацію еліптичних заголовкових комплексів, що пов'язана з динамікою суспільних та політичних змін, активним розвитком різних сфер життя

Можемо зазначити, що раніше найбільш уживаними прийменниками у мовленні мас-медіа були *на, в, за, по, у, до, від* у складі еліптичних конструкцій, то зараз активно репрезентовані такі: *для, без, під, проте, поза, проти, напередодні і под., чим, безперечно*, актуалізуються інші відмінки, окрім знахідного. Такі мовленнєві події сприяють тому, що розширюються семантичні, функціональні та граматичні межі еліптичних конструкцій, виникають ширші передумови для створення з їхньою допомогою суспільного та публіцистичного колориту, наприклад: *Чарівний смичок Богдана (ЛітАкцент, 2011); На боротьбу зі стихією (День, 2016); Досвід у вишиванці (Голос України, 2011); Першоцвіти – під прицілом (Місто, 2012); Плакати для юних художниць (Культура і життя, 2020); Без кубкової вершини Європи (Культура і життя, 2020).*

Як доречно відзначає В.Богатько, для того, щоб визначити семантику еліпсованого предиката (присудка), важливо звернути увагу на релятивну семантику прийменника, який разом з іменником засвідчує певні валентні позиції предиката, а отже, демонструє інтенційні можливості дієслова [4, с.87].

Опрацьований матеріал дозволяє нам виділити два види еліптичних заголовкових комплексів:

1) у яких тлумачиться об'єкт дії та адвербативний компонент, котрий указує на місце направленості чи мету дії і завжди займає прикінцеву позицію, як-от: *За відпочинком – у печеру (Hromadske.ua, 2011); Дорогоцінну рослинність*

– під новітню забудову (*Україна молода, 2016*); До шкіл – із готівками (*Дзеркало тижня, 2019*); Київ – до новорічних свят (*Столиця, 2020*);

2) у яких вміщені локативи, що визначають первинний та кінцевий пункти пересування чи руху. Векторність значення реалізується за допомогою корелятивних пар прийменників, як-от: з - в, від - до, через - до, до - через та ін., наприклад: *До зради – через кохання (Hromadske.ua, 2013)*; *3 Українського дому – в асоційовані члени (Україна молода, 2016)*; *Від любові – до розпачу (Столиця, 2020)*.

Обидва різновиди синтаксичних конструкцій з розгорнутим головним компонентом виступають у ролі заголовків газетних статей різного типу - від невеликих статей до широких репортажів, демонструють тему подальшої статті прямо чи метафорично, невимушено іменують або натякають на темпоральні чи локативні характеристики ситуації, що описується [4, с.89]. Якщо сказати точніше, то еліпсис дієслова руху в синтаксичній конструкції здійснює експресивно-видільні функції, які, в свою чергу, полягають у виокремленні обставин дій і в увиразненні стрімкості, швидкому виконанні заданих дій.

Меншу продуктивність виявляють еліптичні речення у ролі певних заголовків, які мають спонукальний характер та містять у своєму складі дві частини з такими словосполученнями: перша — іменник + залежне слово у формі давального відмінка зі значенням непрямого об'єкта, адресата цієї дії, друга – іменник у формі знахідного відмінка зі значенням прямого об'єкта. Таке поєднання відмінкової форми свідчить про те, що в реченні відсутні дієслова зі значенням «давати», наприклад: *Сільським школам – ноутбуки та мультимедійні дошки (Урядовий кур'єр, 2013)*; *Будівництву житла – законодавче забезпечення (Урядовий кур'єр, 2018)*; *Обдарованим артистам – путівки на морський відпочинок (Дзеркало тижня, 2020)*.

Мовознавець А. Загнітко класифікує ці побудови як синтаксичну компресію на ступені простого речення і явище мовленнєвого та узусного

вияву як її різновиду, яке є прямо співвіднесеним з усією синтаксичною системою мови. Учений вважає, що «...синтаксичною компресією репрезентуються ті чи інші аспекти закону мовленнєвої економії, яка пов'язана з лаконічністю, стислістю і якою засвідчується постійна динаміка в українському синтаксисі, а зменшення використання таких еліптичних конструкцій на шпальтах сучасних українських газет, очевидно, можна пояснити їхньою схожістю зі штапованими радянськими заголовками, пор. *«Великому Жовтню – гідну зустріч; Батьківщині – ударний труд та ін.»* [42, с.192]. Усе більше й більше журналістів хочуть внести оригінальність та новизну в інформативні реалії суспільства та вдаються до таких методів, як нестандартні за своїм значенням заголовки, які мають спонукальний, динамічний, й експресивний зміст, який зацікавлює та пробуджує інтерес читача.

Такими, наприклад, є еліптичні речення-заголовки з імпліцитними присудками двоскладного чи головним членом односкладного речення, у яких початковий, рідше – серединний, складник виявляється усіченим, наприклад: *Перевірку... в школи (День, 2016); Бульдозером... по культурі (Молодь України, 2017); Захисники... захисниць (Дзеркало тижня, 2020)*. Такий напрям в українській пресі вважається новим, адже виник він на початку ХХІ ст. Така тенденція виникла у зв'язку з тим, що деякі автори прагнуть, щоб читач, побачивши експресивні, несподівані, вражаючі заголовки, прагнув ще більше зацікавитися та ознайомитись з даним текстом. Згадана обірваність позначається трикрапкою, що також впливає на затримання й актуалізацію уваги людини, в якій виникає бажання заповнити пропущену частину змісту виразами-цитатами з контексту.

Фіксуємо й такі цікаві, на наш погляд, випадки, коли дописувачі використовують експліцитні компоненти еліптичного речення. Як результат, відбувається логічне виокремлення початкового компонента, актуалізація того чи іншого обставинного значення речення-заголовка, яке автор

публікації вважає доцільнішим, через що й опиняється на передньому плані. Виключення присудка двоскладного чи головного члена односкладного речення виконує лише функцію підвищення динамізації мовлення, сприяє природнішому вираженню авторських думок, наприклад: *За роботу вчителя – копійки* (*Нromadske.ua, 2016*); *Замість страйку – потиск руки* (*Урядовий кур'єр, 2016*) ; *За призове місце – цінна винагорода!* (*Столиця, 2020*).

Фактичний матеріал дозволяє констатувати, що новою в мовленні сучасної української преси є тенденція до зростання кількості заголовків з імпліцитними підметами на зразок: *Українська на Київщині?* (*Голос України, 2016*); *У остраха чималі очі?* (*Молодь України, 2017*). Так, за допомогою еліпсису досить виразно актуалізуються означальні фактори суб'єкта розповіді, які є інформативно значущими. На протигагу тенденціям минулих років, коли активно використовувалися моделі заголовкових комплексів, що складаються з одного означення [36, с.197], зараз можемо спостерігати обмежене використання їх у мовленні української преси початку ХХІ ст., як-от: *Вельмишановний!* (*Місто, 2008*) ; *Вельмишановний Владиславе Вікторовичу!* (*Дзеркало тижня, 2019*).

Все частіше помічаємо синтаксичні структури з однорідними означеннями, які більш здатні схарактеризувати суб'єкт у різних аспектах, наприклад: *Самобутній і незрівнянний* (*ЛітАкцент, 2014*); *Молоді та працюючі* (*Нromadske.ua, 2014*); *Наполегливий та кмітливий* (*Культура і життя, 2019*). У таких реченнях-заголовках елімінації зазнають передусім підмети, які актуалізують означальну площину інформативного повідомлення.

Також у функціях заголовків застосовуються еліптичні речення, які мають у своєму складі одну обставину, але такий прийом використовується не завжди. У такій ситуації сутність обставинного компонента містить у собі особливу комунікативність, наприклад: *Навтьоки осені* (*День, 2016*); *Навздогін прекрасному* (*ЛітАкцент, 2020*). Функціональність таких

еліптичних речень полягає в конденсації змісту висловлення задля швидкої та інтенсивної концентрації уваги на означальних чи обставинних чинниках перебігу подій. За нашими спостереженнями, помітити продуктивне експресивне вживання на шпальтах сучасних українських газет заголовкових комплексів із кількома імпліцитними членами, які встановлюються змістом або контекстом. Лінгвісти трактують такі речення як неповні контекстуальні [50; 110]. Наприклад: *Унікальному співакові - 90!* (*Hromadske.ua, 2013*); *Битва за мільйон* (*Україна молода, 2016*); *Кохання зі смаком шоколаду* (*Дзеркало тижня, 2019*); *Заборона на квоти* (*Дзеркало тижня, 2020*). Виділяють і такі конструкції, що мають тісну структуру та в деяких ситуаціях помічаємо стислий, але місткий зміст. На такому заголовку читач прагне зупинитися задля проникнення в його природу та подальшого ознайомлення, адже він несе в собі інтригу, невизначеність, експресивність, динамічність та яскраву ритмічність, наприклад: *Хто, з ким, коли і чому?* (*День, 2014*); *Чому та нащо* (*Столиця, 2019*).

Представлення еліптичних конструкцій на колонках українських газет вважається новим та інноваційним, адже така тенденція почала набирати оберти на початку ХХІ ст. Найтипівішим звичним явищем є елімінація присудків двоскладних речень чи головних членів односкладних речень, які містять у собі значення дієслова буття, наявності, рідше - руху, пересування у просторі, що робить виклад більш експресивним, виокремлює комунікативно значущі обставинні компоненти дії, увиразнює швидкість, динаміку перебігу подій.

Активністю вирізняються в ролі заголовків газетних статей еліптичні речення, у яких елімінації найчастіше підлягають присудки. У структурі таких речень присутні прийменники. Також неможливо не помітити беззаперечних змін в функціонуванні таких еліптичних структур: прийменники, з яких і починалось речення, зміщуються в середину конструкції; також активності набувають прийменники *для, проти, без, під, поза, напередодні та ін.*, що уможлиблює передумови для увиразнення

суспільно-політичного тла й створення відповідного стилістичного колориту висловлюваного.

Інший вияв таких синтаксичних моделей представлений прийомом із зростанням кількості заголовків, які мають імпліцитні підмети, що в свою чергу дає змогу зосередити увагу на інформативно важливих означальних факторах особи-розповідача, наприклад: *Із дитячих вуст (Україна молода, 2017); Із потаємного записника (Україна молода, 2017); Із народних джерел (Україна молода, 2019).*

Новим явищем в публіцистиці сучасних українських мас-медійних текстів є також елімінація додатка, означення: *Мелодія ласкава, солодка. Слухаємо та чаруємося (ЛітАкцент, 2015); По тім боці — майданчики, по іншому боці — руїни (Telegraf.com.ua, 2019).*

Отож, ефективного піднесення газетне мовлення набуває внаслідок еліптичних конструкцій, завдяки яким посилюється семантична та інформативна значимість інших складників структури речення. Еліптичні конструкції виконують функцію скорочення текстів, роблячи акцент на певних подіях.

2.5. Еліптичні речення в текстах інтерв'ю з політиками

Особливість людського спілкування полягає в тому, що не весь зміст думки знаходить втілення в мовленнєвих елементах. У сучасній лінгвістиці термін «еліпсис» позначає види опущень одиниць, що належать до різних рівнів мови. Проблема еліпсису та еліптичних речень є однією з найцікавіших і найскладніших у мовознавстві. Минуле століття характеризується увагою до визначення статусу синтаксичних конструкцій, що характеризується структурною незавершеністю, зокрема еліптичною. Незважаючи на успіхи мовознавців у визначенні диференційних ознак еліпсису, в описі його структурно-семантичної специфіки та особливостей

уживання, характеристики його функціонування в публіцистичному стилі, наукових працях, присвячених дослідженню його особливостей на матеріалі текстів інтерв'ю з політиками, немає.

Розрізняючи односкладні та неповні речення, ми будемо дотримуватися думки О. Шахматова. Для нього неповне речення є дефектною категорією. Один із різновидів неповних речень він називає «недостатнім» (речення з пропущеними підметами), другий – «порушеним» (з пропущеними присудки), третій — «неповноцінним» (речення, у яких пропущено компонент частина підмета чи присудка) [104]. Л. Булаховський називає такі речення еліпсами [9]. Українські граматики прагнули знайти відповідне поняття еліптичності, зокрема В. Коцовський, А. Огоновський, А. Попович назвали такі конструкції пропускними. Юрій Шерех запропонував механізми розрізнення неповних і односкладних речень. До неповних речень належать речення, формальна повнота яких відновлюється на основі врахування лише лінійних чи синтагматичних відношень компонентів, тобто речення є неповними як за формою, так і за значенням, а також еліпси з матеріально невираженими присудками, потреба в яких спонукає характер залежних членів речення [72]. Взявши за основу поняття речення як синтаксичної одиниці, що включає асоціативно-предикативний або нульовий й предикативний зв'язок, можна вивести розширене визначення еліпсису, вважаючи будь-яке речення незавершеним, навіть якщо в ньому не вказано неядерний компонент. Більшість сучасних лінгвістів дотримуються думки, що розрізнення повних і неповних речень є надзвичайно важливим для лінгвістичної теорії та навчальної практики. Під час навчання синтаксису, різниця між повними і неповними реченнями повинна бути чітко, спиратися на фундаментальні мовленнєві критерії.

Аналіз фактичного матеріалу дозволяє виокремити такі моделі еліптичних конструкцій [19]:

1) речення з присудком-еліпсом, що має значення дієслова руху, руху в просторі: *Проте, як на мене, вони хоч і на мотоциклах, але все одно не*

перестають бути громадянами країни, не перестають турбуватися про її майбутнє (Молодь України, 2018);

2) структури з еліпсом присудка для призначення наказу, прохання, побажання, дзвінка, привітання, прокльону, подяки, питання тощо. *Поздоровляю, пане Міністре! (Молода Україна, 2019); Вдячний за бесіду (День, 2020);*

3) речення з присудком-еліпсом (головний член односкладного речення), що має значення буття: *В Україні — не тоталітарні закони, гнобитель тут уже не тазда (Українська правда, 2015); Майже вперше в нашій історії всі олігархічні підприємства будуть платити великі орендні плати та акцизи. Це - сотні мільйонів до бюджету. Звідси- чималий опір (День, 2020); Ви збираєтеся підвищити стипендії студентам чи навпаки — скоротити? (Українська правда, 2021); Пам'ятаю, тиждень тому публічно заявив Петро Порошенко раунд на рівні міністрів закордонних справ у Берліні буде присвячений питанню миротворців. Але в підсумковому документі про це — ні слова (Українська правда, 2017); 800 людей у штаті – це не багато? (Високий замок, 2015); Який для тебе вже сезон? (Свобода, 2020); На Софіївській Борщагівці досі розташована вулиця Леніна. В околицях Києва є вул.Дзержинського, на Либідській — пам'ятник чекістам (Українська правда, 2017); Яка причина такої кадрової зміни? (Високий замок, 2018); На теренах Європи — стратегічний конфлікт (Дзеркало тижня, 2020);*

4) конструкції з присудком-еліпсом зі значенням мовлення: *Вадим Трюхан: «Закидаючи здогад на можливість масштабного вторгнення в Україну, Путін блефував» (Високий замок, 2015); Хлопці цікавляться: «Коли Швачка був міністром, він приходив. Цікаво, або цього разу прийде? » (Свобода, 2018); Не просто «їдемо на Захід», а що саме це означає: якою повинна стати держава, армія, як треба будувати політику (Високий замок, 2021); Андрій Парубій: «Корумпованість не має імен та прізвиськ, це суцільне зло» (Українська правда, 2015); Вадим Трюхан: «Сьогодні Міністерство закордонних справ не має достатньо повноважень щодо відбору кандидатів*

на ключові посади як в закордонних представництвах, так і в міністерстві» (Високий замок, 2019 р.); Вікторія Підгорна: «Основна стратегічна мета Кремля – викрити Україну як держава, що не може відбутися» (Високий замок, 2015); Генеральний секретар Ради Європи Турбйорн Ягланд: «Децентралізація не означає федералізація» (Дзеркало тижня, 2020); Кілька запитань до нього (Свобода, 2019); На Заході так багато запитань: чому ми відстоюємо Україну? (Високий замок, 2021).

б) структури з еліпсом дієслова-присудка (або головного терміна односкладне речення), що виникають як речники питання: *Який ваш прогноз щодо майбутнього України?* (Свобода, 2019); *Що то їм до нашої країни, Європа має власні питання* (Українська правда, 2019).

7) конструкції з еліпсом головного компонента у двоскладному реченні або додатка у двоскладному чи односкладному: *Він міг вести діалог з іншими. Чому ж зараз він мовчить? Страшно?* (Українська правда, 2019); *Існує тільки окремий крок. Іноді незрозумілий, що лише зайвий раз дає можливість країні нарощувати антиукраїнську пропаганду й придумувати різні провокації* (Високий замок, 2019); *Хтось прагне забрати в людини землю, якщо є оформленим право на власність гаража? Надаю відповідь – безумовно ніхто* (Вільне життя, 2020); *Знижується торгіві та економічні операції з країною, зменшується рівень дипломатичних відносин, вона просто позбавлена доступу до фінансових та кредитних надбань, не запрошена на політ зустрічі* (Високий замок, 2020);

8) односкладні речення з інфінітивним еліпсом – за наявності предикативного слова: *Я думаю: скільки потрібно людині?* (Вільне життя, 2019).

Як бачимо, більшість лінгвістів на сучасному етапі розвитку лінгвістики еліптичні неповні речення виділяють в окремий тип, позначаючи їх принципову ознаку – вид пропущеного учасника пропозиції, безпосередньо призначений за власним змістом і будови речень, перш за все залежить від значення і форми синтаксично залежного слова. Найбільш

частими є випадки еліпсації дієслова зі значенням буття, мови, підмета в двоскладному реченні або додатка в двоскладних або односкладних реченнях. Частота використання досить висока, що свідчить про його актив використання в політичному дискурсі.

ВИСНОВКИ

Електронні ЗМІ є найбільш потужним інструментом для формування суспільної думки та впливу на свідомість особистості. Це пояснюється, насамперед, всеохопністю поданого джерела впливу, різноманіттям способів подання інформації, а також діяльним використанням засобів маніпуляції свідомістю. Одним із таких прийомів є комбінування процесу логізації викладу з емоційним та експресивним забарвленням. Для здійснення функції переконання, афективного впливу на читача в мовленні електронних засобів масової інформації широко застовуються різноманітні мовні засоби увиразнення, зокрема й неповні структури.

У першому розділі «**Теоретичні засади дослідження неповних речень україномовного медіа-дискурсу**» проаналізовано погляди лінгвістів на неповне речення, мову сучасних ЗМІ, їхні мовні особливості, специфіку функціонування та комунікативну специфіку спонукальних еліптичних конструкцій у політичному дискурсі. Дійшли висновку, що Інтернет-ЗМІ становлять не лише джерело інформації, але й здатні виконувати такі функції, як агітація (поширення ідей, гасел з метою впливу на свідомість), пропаганда (поширення соціально-політичних, природничих, наукових та інших знань з метою їх втілення у суспільну свідомість), організація (цільове досягнення визначеної мети). Сьогодні Інтернет як простір для спілкування є певною альтернативою традиційним ЗМІ.

Найбільш характерними особливостями сучасних змін у

мові електронних засобів масової інформації є: активне вживання іншомовних слів або ж створення власних, запозичення мовних засобів з інших сфер мовної системи, поповнення фразеологічної системи новими фразеологічними одиницями. Мова ЗМІ є різноманітною та являє собою синтез мовних засобів усіх інших стилів мови, а газетно-публіцистична мова активно використовує іншомовні слова та елементи слів, тим самим вносячи зміни до словникового складу мови. Комунікативна мета неповних структур полягає насамперед в оптимізації процесу передачі інформації від адресата до адресата.

У другому розділі **«Особливості використання неповних речень в електронних засобах масової інформації»** розглянуто такі питання, як: специфіка функціонування власне неповних речень, функціональні та стилістичні вияви неповних речень в українських медійних текстах мовленні, неповні питальні речення в діалогічному мовленні сучасної публіцистики, еліптичні речення в ролі заголовків газетних текстів та еліптичні речення в текстах інтерв'ю з політиками.

Стверджуємо, що активне продукування й використання неповних речень в українському газетному мовленні не лише вказує на образність і символізм медіа-мови, а й сприяє розвиткові медійного курсу в цілому, а неповні питальні конструкції діалогічного мовлення реалізують такі функції:

- 1) економія, що є істотною в текстах із характером інформативності;
- 2) виключення немотивованої тавтології;
- 3) сприяння лаконізму оповіді, точності;
- 4) зміцнення експресивність тексту.

Завдяки цьому простежується таке явище, як інтимізація мовлення, наближення до усного розмовного стилю. Використання неповних питальних конструкцій у мас-медійних текстах різних жанрів допомагає донести до читача реалії сьогодення. У мовленні українських Інтернет-ЗМІ початку ХХІ

ст. спостерігаємо певну тенденцію у функціонуванні та використанні неповних речень.

Новою є тенденція до урізноманітнення заголовків газетних статей за допомогою еліптичних речень. Неповнота частини заголовка усуває переобтяженість фрази, робить заголовок доступнішим, легшим для сприймання, актуалізує потенційну дію та обставини її здійснення. Неповні речення сприяють стисненню тексту та інформації, економлять зусилля, час, площу друкованого повідомлення, дозволяють уникненню надмірної інформації і, тим самим, скорочують формальну структуру повідомлення. Із-поміж експресивно забарвлених речень політичного тексту трапляються найчастіше еліптичні. У них інформація про пропущений член речення безпосередньо може бути встановлена зі змісту та граматичної будови конструкції.

Проте, можна віднайти і контекстуально неповні речення, і ситуативно неповні речення, і сегментовані неповні речення (диференційовані на парцельовані та приєднувальні конструкції), і обірвані речення. У конкретних умовах уживання неповне речення, як і будь-яке інше, виконує повноцінну комунікативну функцію, незважаючи на пропуск деяких його ланок. Для мови публіцистики загалом характерні явища синтаксичної конденсації та компресії.

Електронні ЗМІ є найбільш потужним знаряддям для поширення громадської думки та впливу на свідомість особистості. Це зумовлюється, насамперед, тим, що це джерело впливу містить у своєму складі такі ознаки, як всеохопність та масштабність, різноманіття способів подання інформації, а також активне використання засобів маніпулювання свідомістю. Одним із таких засобів є поєднання логізації викладу з емоційним та експресивним забарвленням.

У мовленні українських Інтернет-ЗМІ початку ХХІ ст. спостерігаємо певну тенденцію у функціонуванні та використанні неповних конструкцій. Новою є тенденція до урізноманітнення заголовків газетних статей за

допомогою еліптичних речень. Неповнота частини заголовка усуває переобтяженість фрази, робить заголовок доступнішим, легшим для сприймання, актуалізує потенційну дію та обставини її здійснення.

Неповні речення сприяють стисненню тексту та інформації, економлять зусилля, час, площу друкованого повідомлення, сприяють уникненню надмірної інформації і, тим самим, скорочують формальну структуру повідомлення. Неповні конструкції у політичному дискурсі виникають під час мовленнєвої діяльності через низку факторів, пов'язаних з основними етапами формування та вираження думки. Важливими закономірностями появи таких синтаксичних є різноманітні невідповідності, певні відхилення, які можуть виникати в ході процесу висловлювання через суб'єктивні та об'єктивні причини.

Отже, дослідження показало, що неповні речення широко використовуються не лише з метою слугувати засобом реалізації певного мовленнєвого акту й співвідносні з відповідною комунікативною інтенцією журналіста, а й для актуалізації уваги читача, акцентуванні на важливих моментах думки, на досягненні художнього ефекту. У газетних текстах такі конструкції виконують функцію економії мовних засобів, при цьому орієнтуючись на найактуальніші з точки зору мовця частини реми. Вони сприяють наближенню авторського стилю до мовлення читача, створюючи ефект невідготовленого усного повідомлення, і допомагають наслідувати усне мовлення в діалозі. Неповні речення стають засобом вираження різноманітних емоційно-оцінних цінностей, часто виражають нерозділені афективні емоції, зміст яких визначається контекст використання неповної одиниці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Адмони В.Г. Система форм речевого высказывания. СПб.: Наука, 1994. 152с.
2. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека. Москва: Языки русской культуры, 1999. 896 с.
3. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови: Навчальний посібник.- Л.: Світ, 2003.- 432с.
4. Богатько В. В. Синтаксис і стилістика неповних речень у мові сучасної української періодики. Вінниця: Нова книга, 2010. 176 с.
5. Богатько В.В. Явища еліпсису в мові сучасної української публіцистики: дис. ...кандидата філол. наук: 10.02.01. Вінниця, 2005. 176 с.
6. Божок И.А. Эллиптические предложения в современном русском языке : автореф. дис....канд. фил. наук: 10.02.01 / И.А. Божок. – М., 1989. – 18 с.
7. Божок И.А. Эллиптические предложения в современном русском языке : автореф. дис....канд. фил. наук: 10.02.01 / И.А. Божок. – М., 1989. – 18 с. 2
8. Булаховский, Л. А. Курс русского литературного языка. – Т.1 [Текст] / Л. А. Булаховский. –К.: Рад. шк, 1952. – С.404.

9. Булаховський Л. А. Українська мова // Вибрані праці: В 5-ти т. — К., 1977. ~ I 2.
10. Бурило Ю.П. Щодо визначення адміністративно-правового статусу Інтернет-видань та організаційно-правових засад державного управління в сфері їх діяльності // www.rusnauka.com/13.DNI_2007/Pravo/21233.doc.htm.
11. Буслаев Ф.И. Историческая грамматика русского языка. – М.: Учпедгиз, 1959. – 623 с
12. Быков И.А. Интернет-журналистика: специфика и перспективы развития Средства массовой информации в современном мире: материалы межвузовской научно-практической конференции / Под ред. В. И. Конькова. СПб.: Изд-во С.Петербургского ун-та, 2002. С.207-208.
13. Валгина Н. С. Теория текста: учеб. пособие. Москва: Логос, 2003. 280 с.
14. Вартанова Е.Л. *Новые медиа как фактор модернизации СМИ // Информационное общество. №5-6. С. 37-39.*
15. Виноградов В.В. Некоторые задачи изучения синтаксиса простого предложения. *Вопросы языкознания*. 1954. № 1. С. 3 - 29.
16. Виноградов В.В. Русский язык (Грамматическое учение о слове)/Под ред. Г. А. Золотовой. — 4-е изд. — М.: Рус. яз., 2001
17. Вихованець І.Р. Граматика української мови : Синтаксис : підручник / І.Р. Вихованець. – К.:Либідь, – 1993. – 368 с.
18. Вихованець І.Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. К.: Наук. думка, 1992. 224 с.
19. Вінтонів М. О. Нечленовані речення в сучасній українській мові : статус, функції // *Мовознавчий вісник: Зб. наук. праць (Відп. ред. Г. І. Мартинова)*. Черкаси, 2008. Випуск 6. С. 44–48.

- 20.Вінтонів М. О., Вінтонів Т. М., Мала Ю. В. Синтаксичні засоби експресивізації в українському політичному дискурсі. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2018. 336 с.
- 21.Водолагин А.Л. Интернет-СМИ как арена политической борьбы // Общественные науки и современность. 2002. №1. С. 49-67.
- 22.Гладков А. Сеть как СМК // www.journalist-pro.com/2007/11/10/set_kak_smk.html.
- 23.Голоюх В. І. Еліптичні речення з невербалізованими головними членами. Мовознавство. 1982. № 1. с. 21–26.
- 24.Грамматика сучасної української літературної мови. Морфологія / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова; відп. редактор К. Г. Городенська. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с. (С. 3 – 18; 195 – 212; 214 – 220; 245 – 251; 273 – 276; 306 – 318; 364 – 414; 442 – 450; 466 – 749).
- 25.Греч Н. И. Практическая русская грамматика. — СПб., 1834.
- 26.Гуйванюк Н. В. Експресивний синтаксис: досягнення і проблеми. Актуальні проблеми синтаксису: міжнар. наук. конф., 19-21 жовтня 2006 р. : Матеріали. Чернівці : Рута. С. 267–275.
- 27.Гуйванюк Н. Слово – Речення – Текст: вибр. праці. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2009. 664 с
- 28.Дзюбак Н.М. Структурно-комунікативні ознаки неповноти речення: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Націон. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. К., 1999. 20 с.
- 29.Дудик П. С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення/ П.С. Дудик – К.: Наук. думка, 1973. – 288 с.
- 30.Дудик П.С. Еліптичні речення в українській мові / П.С. Дудик // Українська мова в школі. – 1958. – № 2. – С. 3 – 7.
- 31.Дудик П.С. Неповні речення в сучасній українській літературній мові . Дослідження з синтаксису української мови. К.: Наук. думка, 1958. С. 129-260.

32. Дудик П.С. Неповні та еліптичні речення в сучасній українській літературній мові: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Київ. держ. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. К., 1954. 189 с.
33. Дудик П.С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення (Просте речення; еквіваленти речення): [монографія]. К.: Наук. думка, 1973. 288 с.
34. Дудик П. С. Синтаксис української мови: підручник. - К. : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
35. Дудик, П. С. Стилїстика української мови: навч. посїбн. для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавн. Центр «Академія», 2005. – С.256 — 259.
36. Єрмоленко С. Синтаксис і стилїстична семантика. Київ : Наук. думка, 1982. 210 с.
37. Желтоногова Т. Семїотичні особливостї заголовка як знака тексту. Науковї записки. Серїя: Фїлологїчні науки (Мовознавство). Випуск 44. Кїровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2002. с. 132–135.
38. Жовтобрюх М.А. Мова української перїодичної преси (до середини 90-х рокїв ХІХ столїття). Київ : Вид-во АН УССР, 1963. 412 с.
39. Завальнюк І. Я. Синтаксичнї одиницї в мовї української преси початку ХХІ столїття : Функцїональний і прагматичний аспекти : монографїя. – Вїнниця: Нова Книга, 2009. 400 с.
40. Загнїтко А. П. Теоретична граматика сучасної української мови. Морфологїя. Синтаксис. – Донецьк: ТОВ „ВКФ „БАО”, 2011. – 992 с.
41. Загнїтко А. Структурнї і семантичнї рїзновиди українських синтаксичних інновацїй . *Лїнгвїстичнї студїї: (зб. наук. праць у 2 част.)*. Донецьк: ДонНУ, 2003. Вип. 11. Ч. І. С. 135 - 147.
42. Загнїтко А. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. – Донецьк, 2009. – С.60.
43. Загнїтко, А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологїя. Синтаксис.– Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. – С. 627.

44. Закон України „Про інформацію” від 02.10.1992 // www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2657-12.
45. Золотова Г. А. Коммуникативные аспекты русского синтаксиса. Москва : Наука, 1982. 368 с.
46. Золотова Г.А. Коммуникативные аспекты русского синтаксиса / Г.А. Золотова. – М.: Наука, 1982. – 368 с.
47. Иванова Л.Л. Структурно-функциональный анализ простого предложения : Монография / Л.Л. Иванова. – К.: Вища школа, 1991. – 167 с. 185
48. Івкова Н. Фігури експресивного синтаксису в сучасній публіцистичній літературі: дис. ... на здобуття наукового ступеня кандидата філол. наук. Горлівка, 2007. 218 с.
49. Караман, С.О., Караман О. В., Плющ М. Я. [та ін.] Сучасна українська літературна мова: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / за ред. С.О. Карамана. – К.: Літера ЛТД, 2011. – С.364 — 367.
50. Каранська М.У. Синтаксис сучасної української літературної мови. К.: Либідь, 1995. С. 44-55.
51. Каргина И. М. Синтаксическая неполнота предложения в когнитивно-дискурсивном, информационном и изофункциональном аспектах: автореф. дис.... канд. филол. наук: спец. 10.02.01 «Русский язык». – Ставрополь, 2015. – С.13.
52. Катанцева Н.В. Неполные предложения императивной семантики в русском языке: коммуникативно-функциональный аспект: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Ростов. госуд. пед. ун-т. Ростов н/Д., 2004. 16 с.
53. Коваль, Т. Л. Експресивність та засоби її творення в сучасному дискурсі преси // Лінгвістичні студії: Зб. наук.праць. – Випуск 24 / Укл. А.Загнітко (наук.ред.) та ін. – Донецьк: ДонНУ, 2012. –С.120 – 125.

54. Кожевникова К. Формирование содержания и синтаксис художественного текста // Синтаксис и стилистика. – Москва : Наука, 1976. – С. 301–315.
55. Колесников Н.П. Неполные предложения, их структура и условия употребления: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Тбилиси, 1954. 19 с.
56. Конюхова Л. І. Явище парцеляції в мові сучасних засобів масової комунікації: дис. ... на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01. Львів, 1999. 174 с.
57. Коробова Л.А. О симантике газетного заголовка. Иностранная филология. 1975. Выпуск 6. 77–84 с.
58. Костомаров В.Г. Лингвистический статус массовой коммуникации и проблема «газетного языка». Психолингвистические проблемы массовой коммуникации. Москва : Наука, 1974. с. 53–66.
59. Костомаров В.Г. Языковой вкус эпохи: Из наблюдений над речевой практикой масс-медиа. – 3 изд., испр. и доп. – С.Пб.: Златоуст, 1999. – 320с.
60. Костыгова Ю.В. Сетевые и печатные СМИ: конвергенция или антагонизм? // Информационное общество. 2001. №1. С. 38-40.
61. Кравець Л.В. Стилїстика української мови: Навчальний посібник/ За ред проф. Л.І. Мацько.- К.: Вища школа, 2004.- 199с.
62. Крысин Л. Г. О некоторых понятиях современной социальной лингвистики / Л.Г.Крысин // Язык и общество. — Саратов, 1977. — Вып. 4. — С. 3—19.
63. Кудимова В.Н. Структурно-семантическая соотносительность полных и неполных предложений в современном русском языке: Автореф. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Киевск. госуд. пед. ин-т им. А.М. Горького. К., 1980. 25 с.
64. Лаптева О. А. Живая речь с телеэкрана. Разговорный пласт телевизионной речи в нормативном аспекте. Москва: Эдиториал УРСС, 2001. 518 с.

- 65.Лаптева О. А. Русский разговорный синтаксис. Москва: Наука, 1976. 217 с.
- 66.Лекант, П. А. Современный русский литературный язык. – М., 2007. – С.462
- 67.Манако А.Ф. Сучасні інтернет-технології. Методичний поабник. К., 2004.
- 68.Марченко Т.В. Семантика й прагматика неповних речень в українській мові: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Горлівськ. держ. пед. ін-т іноземн. мов. Горлівка, 2007 . 188 с.
- 69.Марченко, Т. В. Семантика й прагматика неповних речень в українській мові : автореф. дис.на здобуття ступення канд. філологічних наук.: спеціальність «Українська мова». – Луганськ, 2007 – 23 с.
- 70.Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилїстика української мови: підручник. Київ: Вища шк., 2003. 462 с.
- 71.Мацько Л.І. Стилїстика української мови: Підручник/ Л.І.Мацько, О.М.Сидоренко, О.М.Мацько. К.: Вища школа, 2003.- 462с.
- 72.Мова і час. Розвиток функціональних стилів сучасної української літературної мови: [монографія / відп. ред. В.М. Русанівський]. - К.: Наук. думка, 1977. - 237 с.
- 73.Модель Лассуэлла [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://its-journalist.ru/Articles/model_lassue-lla.html
- 74.Назар Р. М. Репортажний текст: структура, семантика: монографія / за наук. ред. канд. філол. наук, доцента М. О. Вінтонїва. – Донецьк: Світ книги, 2012. – 156 с.
- 75.Недбай В. Інтернет як нова технологія передачі інформації // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Київ, Миколаїв: Вид-во «Український центр політичного менеджменту», 2009. С. 274-281.

76. Падучева Е.В. О семантике синтаксиса. - М.: Наука, 1974. - 292 с.
77. Панов Е. Н. Знаки, символы, языки. — М., 1978.
78. Панов М. В. Русская фонетика. — М., 1967.
79. Панов М. В. Современный русский язык. Фонетика. — М., 1979.
80. Пешковский А.М. Русский синтаксис в научном освещении. 7-е изд. М.: Учпедгиз, 1956. 511 с.
81. Пешковский А.М. Русский синтаксис в научном освещении. – 7-е изд. / А.М. Пешковский. – М.: Учпедгиз, 1956. – 511 с.
82. Пешковский А. М. Избранные труды. Учпедгиз, 1959.
83. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови: Підручник.- Тернопіль: Навчальна книга- Богдан, 2000.- 248с..
84. Попова И.А. Неполные предложения в современном русском языке / И.А. Попова // Труды Института языкознания АН СССР. – Т.2. – М., 1953. – С.3 – 136.
85. Прокопчук Л. В. Сучасна українська мова. Синтаксис. Вінниця, 2003. 35 с.
86. Реунова О.И. Эллипсис как лингвистическое явление / О.И. Реунова. - Пятигорск: Изд-во Пятигорск. гос. лингв. ун-та, 2000. - 229 с.
87. Ронгинский В.М. Синтаксические модели заголовков / В.М. Ронгинский // Граматичні та стилістичні студії з української та російської мов. - К.: Наук. думка, 1965. - С. 185 - 205.
88. Русская грамматика. М.: Наука, 1982. Т. 2: Синтаксис. 709 с.
89. Сімович Василь. Граматика української мови : для самонавчання та в допомогу шк. науці / Василь Сімович; Українська накладня. – 2-ге вид. з одмінами й дод. – Київ ; Ляйпціг: Укр. накладня, [1919]. – 584 с.
90. Сковородников А.П. Эллипсис как стилистическое явление современного русского языка: пособ. для спецкурса / А.П. Сковородников. – Красноярск: Изд-во Красноярск. гос. ун-та, 1978. – 95 с.

- 91.Слинько І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української літературної мови : Проблемні питання. Київ : Вища школа, 1994
- 92.Сучасна українська літературна мова: Довідник / Л.Ю.Шевченко, В.В.Різун, Ю.В.Лисенко /за ред. О.Д.Пономаріва. 2-ге вид. К.: Либідь, 1996
- 93.Сучасна українська літературна мова: підручник / за ред. М. Я. Плющ. – К.: Вища шк., 2006. – С. 359
- 94.Сучасна українська літературна мова. Синтаксис / За заг. ред. І.К. Білодіда. К.: Наук. думка, 1972. 512 с.
- 95.Сучасна українська мова: Синтаксис: **Підручник** /за ред. А.К. Мойсієнка. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К.: Знання, 2013. 238 с. (Університетський підручник).
- 96.Теньер Л. Основы структурного синтаксиса. М.: Прогресс, 1988. 656 с.
- 97.Українська мова : Енциклопедія / Редкол. : В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та інші. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
- 98.Фортунатов Ф. Ф. Избр. труды: В 2-х т. — М., 1956. — Т. 1.
- 99.Фортунатов Ф. Ф. О преподавании грамматики русского языка // Избр. труды. — М., 1957. — Т. 1, 2.
100. Харченко С. Семантико-синтаксична та комунікативна структура речень спонукальної модальності: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. Київ, 2001. 21 с.
- 101.Чередниченко І. Г. Граматична структура неповних речень та основи їх класифікації. *Укр. мова і літ. в шк.* 1954. № 3. С. 15-22.
102. Черняховская Л. А. Информация и язык / Л.А. Черняховская // Сб. науч. тр. Моск. гос. пед. ин-та им. М.Тореза. — 1987. — Вып.284. — С. 57—65.
- 103.Шапиро А. Б. Очерки по синтаксису русских народных говоров (строение предложения) . М.: Изд-во АН ССР, 1954. 20 с.

104. Шахматов, А. А. Синтаксис русского языка [Текст] / А. А. Шахматов. – Л.: Учпедгиз, 1941. – С.236
105. Шевцова А.А. Неполные предложения в современном русском языке. Донецк: Изд-во Донецк. гос. ун-та, 1978. 124 с.
106. Шевцова Г.О. Еліпсний різновид інфінітивних речень в сучасній українській мові / Г.О. Шевцова // Українське усне літературне мовлення. – К.: Наук. думка, 1967. – С. 235 – 242.
107. Шевцова Г.О. Еліпсний різновид інфінітивних речень в сучасній українській мові / Г.О. Шевцова // Українське усне літературне мовлення. – К.: Наук. думка, 1967. – С. 235 – 242.
108. Шульгин В.И. Структурно-семантические типы эллиптических предложений в русской разговорной речи : автореф. дис....канд. фил. наук: 10.02.01 / В.И. Шульгин. – К., 1990. – 17 с
109. Шведова Н. Ю. Место семантики в описательной грамматике (синтаксис) // Грамматическое описание славянских языков.
110. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови: Підручник. К.: Академія, 2004. 406 с.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

1. «ShusterLIVE
2. «День» <https://day.kyiv.ua/ru>
3. «Дзеркало тижня» <https://dt.ua/>
4. «Місто» <https://misto.vn.ua/>
5. «Україна молода» <https://umoloda.kyiv.ua/>
6. 24 канал
7. 3S.tv
8. 5 канал
9. Comments.ua
10. Hromadske.ua
11. <https://korrespondent.net/>
12. <https://www.pravda.com.ua/rus/>
13. ICTV
14. Segodnya.ua
15. Telegraf.com.ua
16. Високий замок <https://www.wz.lviv.ua/>
17. Високий замок
18. Вільне життя
19. Голос України (газета Верховної Ради України)
<http://www.golos.com.ua/>
20. Дзеркало тижня

21. Ділова столиця
22. Ділова столиця <https://www.dsnews.ua/>
23. Європейська правда <https://www.eurointegration.com.ua/rus/>
24. Інтер
25. Канал 24
26. Культура і життя
27. ЛітАкцент (літературне онлайн-видання) <http://litakcent.com/>
28. Літературний вісник
29. Молодь України
30. Правда
31. Свобода <https://svoboda-news.com/svwp/>
32. Свобода слова
33. СТБ
34. Столиця
35. Телеграф –<https://www.telegraf.in.ua/>
36. ТСН
37. Українська правда <https://www.pravda.com.ua/>
38. Український замок
39. Урядовий кур'єр» (м. Київ, з 1990р.) <http://ukurier.gov.ua/uk/>
40. Факти
41. Юридичний вісник України (електронний варіант газети)
<https://yvu.com.ua/>